

IZ STRANIH ARMIJA

Časopis Revue militaire générale u 1961. godini

Časopis *Revue militaire générale*¹⁾ izlazi u Parizu, u redakciji oficirskog koledža Atlantskog pakta. Počasnu redakciju sačinjavaju visoki vojni rukovodioci Atlantskog pakta, zatim načelnici generalštabova svih zemalja članica, kao i izvestan broj poznatijih vojnih funkcionera pojedinih zemalja članica ovog pakta. U njemu se iznose mišljenja i stavovi po onim pitanjima koja su zajednička za sve zemlje članice NATO, a problemi se postavljaju i rešavaju sa stanovišta opštih zapadnoblokovskih ciljeva i namera. Članci se u njemu štampaju na jeziku autora, s tim da se uz to daje širi ili kraći sadržaj na ostala dva ili tri glavna svjetska jezika, engleskom, francuskom i nemačkom. Autori su pretežno Francuzi. U tretiranju pojedinih vojnopolitičkih problema, naročito u tematici daljeg razvoja NATO, oseća se uticaj francuskih zvaničnih stavova, posebno pokušaji da se Francuska ponovo stavi u rang velikih sila, pri čemu se obilato koristi njeno posedovanje atomske bombe. U toku 1960. i 1961. godine u časopisu se sve češće pojavljuju i autori iz drugih zemalja članica NATO.

U toku 1961. godine, časopis je tretirao²⁾ u osnovi sledeće probleme: uloga i zadaci Atlantskog pakta i potreba njegovog daljeg političkog i organiza-

cionog razvoja, analiza spoljne politike SSSR i vojne politike zemalja članica Varšavskog pakta i protivmere NATO-a, karakter eventualnog budućeg sukoba i uloga pojedinih vidova i rodova u njemu, sa posebnim pridavanjem značaja projektilima, satelitima i drugim vazдушnim i vasijskim borbenim sredstvima, zajednička ekonomska politika u okviru pakta i odnos prema nerazvijenim zemljama Afrike i Azije. Osim toga, u svakom broju nalaze se po jedan do dva članka posvećeni pojedinih zemljama, kako članicama Atlantskog pakta tako i drugim, u kojima se uglavnom tretiraju problemi odbrane tih zemalja. U svakom broju jedan do dva članka sadrže otvorenu anti-sovjetsku propagandu; u njima se najčešće napada sovjetska politika. U članku »Rat koji treba da vodimo«, francuski autor predlaže stvaranje posebnog »Interpol«-a za borbu protiv komunista, a u članku »Amerikanci stvaraju projektilski kompleks« opet francuski autor tvrdi da kada bi Kremlj bio uništen, komunizma u svetu ne bi bilo, dok bi u slučaju uništenja Bele kuće Amerika već za nekoliko godina imala novog Kenedija.

Pri razmatranju problema u pojedinim člancima, u toku prošle godine, polazi se od toga da postoji potencijalna opasnost od sovjetske ekspanzije na političkom i ekonomskom, a agresija na vojnom planu, te da »slobodni«

¹⁾ *Revue militaire générale* — Pariz, brojevi 1—10 za 1961. godinu.

²⁾ Razmatranju problema iznesenih u časopisu prišli smo isključivo informativno.

svet treba sve više da ujedinjuje svoje snage i zajednički se priprema za odbranu. Osnovu njegove odbrane treba da sačinjava poznati »deterent«, odnosno princip da u vojničkom smislu Zapad treba da bude isto toliko jak koliko i Istok, ako već nije u stanju da bude jači. Kao i da se ne sme dozvoliti bitno narušavanje ravnoteže između Istoka i Zapada u pogledu celokupne vojne snage. Snage »deterent«-a sastoje se od »štita«, koji predstavljaju kopnene, vazdušne i pomorske snage raspoređene u Evropi i na njenim morima, i od »mača« koji predstavljaju američke strategijske interkontinentalne projektilske snage koje se nalaze na teritoriji SAD.

U člancima posvećenim problemima nerazvijenih zemalja Afrike i Azije očigledno se zastupaju kolonijalistički stavovi, koji ponekad idu i do predlaganja mera koje su istovetne sa postupcima kolonijalističkih sila iz 17 i 18 veka. U tretiranju ovih problema ne polazi se uopšte sa realnih osnova.

Gledišta koja iznose autori po raznim problemima, predstavljaju njihove lične stavove.

a) *Problemi daljeg razvoja organizacije Atlantskog pakta*

Veći broj članaka u časopisu razmatra pitanje proširenja kompetencija Atlantskog pakta. Autori ovih članaka polaze od postavke da je NATO ispunio svoj zadatak, jer je od 1949. naovamo nastojao da spreči izbijanje novog svetskog rata. Francuski general Betuar i drugi autori smatraju da se danas, pre svega, izmenila priroda i obim mogućnih agresija, da su nacionalni egoizmi između zemalja članica prevaziđeni i da je zbog toga potrebno da Pakt dalje evoluiraju.

Mirna koegzistencija na kojoj insistira Sovjetski Savez tumači se kao njegovo traženje novih načina da bi ostvario svoje ciljeve u uslovima kada je, zbog razvoja nuklearnog oružja i ravnoteže koja je približno ostvarena

između američkih i sovjetskih bombarderskih sredstava, jedna opšta nuklearna agresija postala skoro neverovatna. Citira se i definicija mirne koegzistencije koju je dao Hruščov: »To je nastavak borbe između dva sistema. Za nas je to ekonomska, politička, ideološka i socijalna borba, a ne oružani pokušaj«. Betuar se pita da li Zapad iz toga treba da zaključi da je ratna opasnost eliminisana, pa odgovara potvrdno, pod pretpostavkom da se ova opasnost i dalje smanjuje. Zapad mora ne samo da se sprema za takmičenje koje je definisao Hruščov, to jest za ekonomsku, političku i ideološku borbu, već i da ima i dovoljno oružanih snaga za suprotstavljanje opasnosti od revolucionarnih i subverzivnih ratova, jer ta opasnost latentno postoji. Kada nuklearno naoružanje razmatraju kao strategijsko oruđe, onda zapadni autori insistiraju na održavanju ravnoteže i prestizanju Sovjetskog Saveza. S druge strane, zbog mogućnosti lokalnih sukoba, posebno revolucionarnih oružanih akcija unutar njihovog bloka, odnosno zapadnoblokovskih interesnih sfera, oni zahtevaju jačanje klasičnih snaga, kako u pogledu broja tako i modernizovanja naoružanja, uključujući tu i taktičko atomsko oružje. Njihovo je mišljenje da su klasične snage dosada bile zapostavljene, kako zbog pažnje poklonjene razvoju nuklearnih sredstava, tako i zbog potcenjivanja njihove uloge u eventualnom sukobu.

Autori pomenutih članaka tvrde dalje da su se i dimenzije mogućeg sukoba promenile, usmeravajući svoju kritiku na to da je NATO organizovan samo za odbranu teritorija zemalja članica pakta, odnosno pretežno Evrope, da je takva uskoevropska koncepcija prevaziđena i da opasnost od sovjetskog prodiranja postoji ne samo u neposrednoj blizini sovjetskih evropskih i azijskih granica, nego da se proširila i na Afriku, pa čak i Ameriku. Iz ovoga proizilazi i njihov zaključak da kompetencije Atlantskog pakta treba nužno proširiti na sva područja gde

postoji opasnost od ovog prodiranja. Vojna komanda NATO predvidela je snage za intervenciju, ali isključivo za zonu dejstva koja obuhvata teritorije zemalja članica. Isti autori dalje ističu da je u Africi najizrazitije uočena indirektna opasnost od revolucionarnih i subverzivnih ratova, te da bi ovaj kontinent najpre trebalo uključiti u nadležnost NATO-a. Za eventualne intervencije u Africi bile bi potrebne klasične oružane snage, stacionirane u Evropi, ali tako organizovane da se u najkraćem roku mogu prebaciti vazдушnim putem na ugroženu tačku. Za sada samo SAD raspoložu ovakvim snagama, pa je nužno, po njihovom mišljenju, da ih i ostale zainteresovane članice Pakta organizuju, s tim da one ostanu u nadležnosti svake pojedine zemlje i da se svaka takva intervencija izvodi u ime NATO i uz učešće i saglasnost svih zemalja članica.

Očigledno je da ovde dolazi do izražaja, s jedne strane želja da se u okviru NATO-a obezbedi zajednička oružana intervencija u slučaju revolucionarnih oslobodilačkih pokušaja u kolonijama i zavisnim zemljama uopšte, a sa druge, uporna težnja Francuske za održavanjem kolonijalnih poseda.

Na istu temu se iznosi i to da unutar Pakta još uvek postoje dosta jako izraženi nacionalni egoizmi, pri čemu se navodi primer da naučnici pojedinih zemalja sakrivaju od naučnika prijateljskih zemalja čak i takve pronalaskе za koje već i Sovjetski Savez zna, zatim da se ti uskonacionalni interesi osećaju na planu standardizovanja naoružanja, organizovanja zajedničkog snabdevanja oružanih snaga, mada su najozbiljniji i najizrazitiji na ekonomskom planu, i to zbog toga što se ekonomska borba između Istoka i Zapada sada rasplamsava u nerazvijenim zemljama, čija je orijentacija prema jednom ili drugom bloku još uvek neizvesna. Kao primer izrazite slabosti zapadnog bloka može se uzeti slučaj kada je Sovjetski Savez, 48 časova posle ame-

ričke odluke o prekidu kupovine kubanskog šećera, najavio kupovinu celokupne godišnje proizvodnje tog šećera. Neki se autori zalažu za to da NATO, osim vojne i političke saradnje zemalja članica, treba da posluži i kao osnova usklađivanja i zajedničkog vođenja ekonomske politike, dok drugi smatraju da to ne spada u njegov domen i da on treba da ostane vojna organizacija, koja bi samo pratila ekonomske mere sovjetskog bloka i to registrovala, dok bi druge zapadne međudržavne organizacije preduzimale odgovarajuće protivmere. Upravo to bi i trebalo da bude zadatak nedavno osnovanog Atlantskog instituta u Milanu, koji bi imao da proučava niz problema kao: usklađivanje međusobne razmene, stvaranje mreže zajedničkih informacija, izmenu svih trgovinskih i carinskih obaveštenja, stvaranje Evropskog centra za spoljnu trgovinu, sa posebnim ciljem određivanja i usklađivanja ekonomske politike prema nerazvijenim zemljama, saradnju između pojedinih preduzeća, probleme investicija i stabilizacije kursa sirovina, zajedničku tarifnu politiku i druge.

Izgleda da grupa funkcionera Pakta koja se zalagala za proširenje kompetencija NATO-a i na ekonomskom planu nije uspela da prodre sa svojim stavovima, sudeći po organizovanju i sve odlučnijim merama u okviru zapadnoevropske organizacije Zajedničkog tržišta. Kompetencije NATO-a na ekonomskom planu ostale su samo u domenu proizvodnje naoružanja, opreme i snabdevanja.

Interesantno je ovde ukazati na važnije stavove iz takozvanog »desetogodišnjeg plana NATO« — za period do 1970. godine, o kome se još uvek diskutuje, a u kojima su iznesena osnovna gledišta zapadnog bloka u pogledu daljeg razvoja međunarodnih odnosa, a posebno o mogućnosti eventualnog oružanog sukoba. Prema današnjem stanju tehnike, nuklearni rat ne izgleda mnogo verovatan. Međutim, ta činjenica povećava opasnost od sukoba u

kojima bi se protivnici suprotstavljali jedan drugom sa kvantitativno i kvalitativno ograničenim snagama. Pri tome bi verovatno došlo do modernizovanja klasičnih snaga — njihovog naoružavanja taktičkim atomskim oružjem, no tako da to ne bi prouzrokovalo proces lančane reakcije koji bi doveo do termonuklearnog rata. Postoji i druga hipoteza po kojoj jedinu aktuelnu opasnost predstavlja mogućnost termonuklearnog sukoba interkontinentalnih razmera, zbog čega je potrebno imati isključivo tehnički specijalizovane snage. Po trećoj hipotezi osnovna opasnost leži u subverzivnim sovjetskim akcijama i revolucionarnim ratovima. Smatra se da nijednu od ovih pretpostavki ne treba odbaciti, te da Zapad mora da ima oružane snage spremne za efikasno učešće u svakoj od njih.

S obzirom na sve ovo, predviđa se niz mera na političkom planu (jedinstvo mišljenja po pitanjima koja direktno interesuju pakt, izmene mišljenja po pitanjima koja ga direktno ne interesuju, razmena ovog mišljenja pre donošenja odluke od strane pojedinih zemalja, zajedničko istupanje u UN radi uspešnog suprotstavljanja azijsko-afrličkom i komunističkom bloku), ekonomskom (samo kao konsultativno telo), naučnom (osnovna ideja je otvorena i iskrena saradnja) i ideološkom (stvaranje zapadne ideologije). Na vojnom planu predviđa se, pre svega, stalno jačanje snaga u Evropi, zatim, održavanje dovoljno jakih efekтива za odmazdu i stvaranje snaga za intervenciju u svakom delu sveta gde interes NATO bude eventualno ugrožen.

Iznete osnovne smernice daljeg evoluiranja Atlantskog pakta ukazuju na to da zapadni blok, i pored velikih teškoća u savlađivanju posebnih interesa svake pojedine članice, usmerava svoje glavne napore ka proširivanju zajedničkih akcija sa vojnog, koji je najviše otišao napred, na politički i ekonomski plan.

b) *Upoređivanje jačine snaga oba bloka i neka gledišta o nužnoj reorganizaciji NATO na vojnom planu*

Na osnovu uporedne analize koju je objavio, početkom 1961. godine, Institut za strategijske studije u Londonu, u časopisu se iznose sledeći podaci o stanju oružanih snaga oba bloka:

Sovjetski Savez: 215 000 000 stanovnika, od toga 2 423 000 ljudi pod oružjem. Raketne i vazdušne snage: 35 interkontinentalnih projektila, dok se oko 200 novih očekuju u toku zime 1961/62. godine. Ovde se citira Hruščovljeva izjava da se projektili proizvode kao kobasice, da se lansirna sredstva nalaze po celoj teritoriji Sovjetskog Saveza, kao i da postoje dva pokusna centra u okolini Kaspijskog mora. Domet ovih projektila ceni se na 13 000 km. Nepoznat je broj projektila srednjeg dometa, čiji se domet ceni na 3 000 i 1 650 km. U ove strategijske snage treba još uračunati i 170 teških bombardera, sa akcionim radijusom od 7 000—10 000 km, i oko 1 000 srednjih bombardera, sa akcionim radijusom od 2 750—5 800 km; taktička avijacija se ceni na 4 000 aviona (akcioni radijus 1 230 km); vazдушna odbrana raspolaže raketama tipa zemlja-vazduh, sa maksimalnim plafonom od 18 000 m i dometom od 30—40 km, i oko 10 000 lovačkih aviona (akcioni radijus 1 130 km/čas). Transportna avijacija raspolaže sa oko 2 000 aviona raznih tipova. Kopnene snage se procenjuju na 135 aktivnih divizija, 40 divizija sa aktivnim jezgrom, 35 artiljerijskih i protivavionskih divizija. Broj tenkova se ceni na oko 20 000 prve i 15 000 druge linije; vazdušno-desantne snage se računaju na nekih 9 divizija, sa oko 100 000 ljudi, s tim što transportne snage avijacije omogućuju istovremeno angažovanje dve vazdušno-desantne divizije. Kopnena vojska raspolaže taktičkim raketama zemlja-zemlja raznog dometa od 15—160 km, kao i od 650 km.

Ratna mornarica se procenjuje na 1 600 000 tona, a raspolaže sa 430 podmornica, od kojih 6 atomskih; 25 krstarica, 230 kontratorpiljera, kao i 2 000 drugih brodova. Mornarička avijacija nema nosača aviona, već je oko 3 000 aviona raznih tipova, akcionog radijusa od 2 500—5 800 km, bazirano na obalama mora; rakete tipa more-zemlja imaju domet od 160 i 650 km i montirane su na površinskim brodovima i podmornicama.

Ostale zemlje Varšavskog pakta, prema ovim podacima mogu mobilisati oko 60 divizija kopnene vojske, raspolažu sa oko 2 900 reaktivnih lovačkih aviona i beznačajnom ratnom mornaricom.

Oružane snage NR Kine procenjuju se na 2 000 000 ljudi. Računa se da postoje 110 pešadijskih, 2—3 oklopne i 1—2 vazdušno-desantne divizije, kao i 2 000 lovaca i lakih bombardera, 400 aviona mornaričke avijacije, 4 razarača i 25 podmornica.

Po ovoj proceni SSSR u Evropi može mobilisati u roku od 30 dana oko 125 divizija, što bi ukupno iznosilo oko 7 miliona ljudi pod oružjem. Posebno se ističe snaga ovog bloka u Istočnoj Nemačkoj, koja iznosi oko 20 divizija organizovanih u 6 armija. One uskoro treba da budu naoružane taktičkim atomskim oružjem, koje bi podržavale 2 vazduhoplovne armije, sa oko 2 000 aviona i velikim brojem aerodroma. Naročito se podvlači da, dovođenjem iz dubine, ove snage mogu za nekoliko dana da budu udvostručene, pa i utrostručene. Ova se lakoća brzog ojačavanja snaga u Istočnoj Nemačkoj ističe kao izrazita prednost ovog bloka.

Strategijske snage zapadnog bloka sastoje se od: američke strategijske vazduhoplovne komande sa 450 teških i 1 250 srednjih bombardera i 18 interkontinentalnih projektila tipa »atlas« i »titan«; vazdušderske komande britanskog vazduhoplovstva sa bombarderima »vulkan«, »viktor« i

»valijant«, i projektilima »blu stil«; 1., 2., 6. i 7. američke flote, svaka sa oko 50 brodova i jezgrom od nosača aviona; američke atomske podmorničke flote od 14 podmornica sa po 16 projektila »polaris« svaka; sedam baza projektila srednjeg dometa »tor« i »jupiter« u Evropi, od kojih svaka ima po 15 projektila. Snage Atlantskog pakta u Evropi podeljene su ovako: glavna komanda za Evropu raspolaže sa oko 5 000 aviona i 220 operativnih baza, zatim protivvazdušnim i taktičkim nuklearnim projektilima. Podređene komande imaju sledeće snage: centralna Evropa 21 diviziju i oko 3 000 aviona, severna Evropa 3 divizije, jugoistočna Evropa 21 diviziju i američku VI flotu, Sredozemlje nacionalne flote Francuske, Italije, Grčke, Turske i nešto britanske.

Komanda Atlantika raspolaže sa 440 brodova, od čega 28 nosača aviona i 150 podmornica, posebno opremljenih za protivpodmorničku odbranu. Komanda Lamanša obuhvata delove francuske, britanske i belgijske flote.

Oružane snage svih zemalja članica Atlantskog pakta broje ukupno oko 6 000 000 ljudi. Pored ovog, treba uzeti u obzir i snage CENTO pakta sa oko 300 000 ljudi i SEATO pakta sa oko 230 000 ljudi pod oružjem.

Na osnovu uporedne analize snaga blokova, niz autora u člancima konstatuje da se snage NATO-o ovakve kakve su, ni po jačini ni po organizaciji, ne mogu uspešno suprotstaviti snagama Varšavskog pakta.

Ako se uzme i analizira pretpostavka opšteg termonuklearnog sukoba, onda se može konstatovati izvesna ravnoteža u ovim sredstvima između oba bloka. Osnovna primedba dosadašnjoj organizaciji snaga odmazde zapadnog bloka, koju jedinstveno daje nekoliko autora, jeste da su te snage isključivo u rukama SAD i delom Velike Britanije. Opšte gledište koje oni zastupaju u časopisu jeste da u Evropi treba stvoriti jedan strategijski nukle-

arni potencijal koji bi po snazi morao biti značajan, ali ne i tako jak kao sovjetski ili američki. Taj strategijski nuklearni potencijal trebalo bi da bude u rukama jedne od kontinentalnih evropskih zemalja članica pakta, a nikako u rukama NATO-a, pošto bi onda kako oni ističu, za nuklearnu odmazdu bila potrebna saglasnost svih članica, a to je u današnjim uslovima brzine u kojoj minuti odlučuju neostvarljivo. Ako bi, pak, nuklearni potencijal bio u rukama vrhovne komande NATO, onda bi on praktično bio u rukama Amerikanaca pa bi za otpočinjanje odmazde bila potrebna saglasnost SAD.

Nije teško zaključiti da se iza ovakvih stavova kriju francuska, a verovatno i nemačka gledanja na naoružavanje evropskih zemalja članica NATO-a termonuklearnim oružjem. Tako se kroz stranice ovog časopisa stalno i planski, pomoću raznih propagandnih sredstava, pokušava opravdati koncepcija samostalnog evropskog strategijskog nuklearnog potencijala. Ako bi u dogledno vreme Francuska ili Zapadna Nemačka ostvarile vidnije rezultate u domenu nuklearnog oružja, onda bi se mogli očekivati i konkretni postupci oko njegovog realizovanja.

Pri razmatranju druge hipoteze polazi se od mogućnosti sovjetske agresije koja bi se izvodila samo klasičnim oružjem, pri čemu bi osnovnu snagu istočnog bloka predstavljale sadašnje snage Varšavskog pakta stacionirane u Istočnoj Nemačkoj. NATO, po mišljenju ovih autora, ne raspolaže niti naoružanjem, niti mogućnošću manevra snagama radi suprotstavljanja ovakvoj agresiji. Polazeći od ovakvog objašnjenja, autori ovih članaka smatraju da zapadna Evropa može uspešno voditi rat jedino ako poseduje snažan nuklearni potencijal, i to u rukama predsednika Saveta NATO zemalja, dakle u nadležnosti samo jednog čoveka, koji bi bio ovlašćen da u takvoj situaciji, bez posebne saglasnosti

zemalja članica, odlučuje o nuklearnoj odmazdi.

Iz ovoga se može zaključiti da je zapadni blok, posebno zapadnoevropske kontinentalne zemlje, sasvim otvoren i nedvosmislen u pogledu upotrebe nuklearnih sredstava — pod pretpostavkom lokalnog sukoba u Evropi. Mišljenja koja su se ranije pojavljivala u ovom, a i nekim drugim zapadnim vojnim časopisima o ponovnoj mogućnosti sukoba na teritoriji Evrope samo klasičnim sredstvima ovde su sasvim odbačena.

c) *Upotreba vasioniskih sredstava u vojne svrhe i perspektive daljeg razvoja projektila*

Pri razmatranju upotrebe vasioniskih satelita u vojne svrhe iskrsava niz problema koje treba rešavati opet korišćenjem manjih satelita koji bi stalno nadletali zemljinu kuglu, po određenim putanjama, na takvim visinama da aparati ugrađeni na njima mogu davati potrebne podatke. Problemi su razvrstani u šest grupa: a) Stalno osmatranje teritorije eventualnog protivnika sa ciljem da se otkriju njegove baze za lansiranje, i to kada su neaktivne (pomoću fotografije, telefotografije ili televizije), ili u trenutku njihove aktivnosti (reperisanjem putanje projektila i infracrvenim zračenjem). b) Radi aktivnog dejstva sopstvenim nuklearnim projektilskim sredstvima potrebni su sasvim precizni podaci o poziciji cilja ili neprijateljevih platformi za lansiranje, s obzirom da za njihovo izračunavanje nisu dovoljna dosadašnja geodetska, niti sredstva za navigaciju. Ovu grupu problema Amerikanci rešavaju pomoću satelita tipa »midask«. c) Za pripremu lansiranja sopstvenih projektila potrebni su tačni podaci o jačini zemljine teže na celoj putanji, kao i uticaju i jačini drugih magnetskih i elektromagnetskih sila na let projektila. d) S obzirom na veliki uticaj meteo+ uslova na let raketa i prilikom njho-

vog dejstva na cilj, Amerikanci planiraju upotrebu specijalnog satelita. e) Za vođenje elektronskog rata i utvrđivanje da li je protivnik lansirao neki projektil, kao i za davanje znaka za uzbunu služe sateliti raznih tipova. f) Dalji razvoj satelitskih sredstava uslovljen je rešavanjem problema veze, jer se radio pokazao kao nedovoljan. Direktna veza satelit-zemlja može da se ostvari i preko relejnih satelita, naročito onda kada se realizuje stalno letenje čoveka po vasioni. Tada će sateliti moći da posluže kao komandna mesta, stokovi naoružanja i za niz drugih potreba.

Časopis objavljuje i podatke o svim dosada poznatim i lansiranim satelitima. Na osnovu njih autori više članaka konstatuju da su se sateliti već dosada pokazali kao vanredno značajni u rešavanju, pored naučnih, i niza čisto vojnih problema, te da je njihova perspektiva razvoja vrlo široka. Oni ujedno izvlače zaključak da u vojnom smislu ova oruđa ulaze postepeno u sistem vasijske podrške dejstava na zemlji, da su stvoreni prvi elementi sistema za otkrivanje i odbranu zemlja-vasiona i da sve ovo upućuje na razmišljanje o eventualnoj borbi u prostoru gde bi borbeno sredstvo bio satelit-vasijski brod.

Priličan broj članaka o satelitu kao sredstvu za vojne svrhe ukazuje na posebnu brigu koja se ovom pitanju posvećuje u okviru Atlantskog pakta.

Poznati francuski pisac Ružeron, u članku u kome upoređuje sovjetske i američke stavove u pogledu dosadašnjeg razvoja balističkih oruđa, navodi ovakav podatak: Amerikanci sa raketama »polaris« i »midgetman«, pri korišćenju njihovog krajnjeg dometa i izvođenju površinske eksplozije tačno nad izabranim ciljem, postižu sa punjenjem od 100 kilotona efekat vazdušnog udara na površini od oko 30 kvadratnih kilometara, dok Sovjeti daju primarni značaj efektu požara, pa sa oruđem skoro istog dometa, ali punjenjem od dva megatona, postižu

vatreni efekat na površini od oko 4 000 kvadratnih kilometara. Ružeron zaključuje da je želja za postizanjem maksimalne preciznosti dovela Amerikance dotle da kasne nekoliko godina u proizvodnji nuklearnog oružja. Danas je jasno da u momentu kada je ostvarena, takva preciznost nije uopšte više potrebna, niti je u stanju da zameni ono što je dugim i nepotrebnim radom izgubljeno. U tim razlozima Ružeron nalazi objašnjenje za neke izmene u američkoj orijentaciji u daljem radu na razvoju nuklearnih sredstava, mada izražava sumnju da će se promene u orijentaciji moći brzo izvesti, jer iskustvo pokazuje, ističe on, da je daleko teže promeniti vojne koncepcije, nego li proizvodnju.

d) *Uloga i značaj vidova i pojedinih rodova u savremenom ratu*

Časopis je u toku 1961. godine posvetio dosta stranica razmatranjima o upotrebi i ulozu pojedinih vidova i rodova u eventualnom budućem sukobu. Treba odmah napomenuti da je za sve autore karakteristično to da polaze od već ranije navedenih osnovnih pretpostavki o oblicima, dimenzijama i mestu mogućeg sukoba i da, pored toga što ističu isključivo defanzivni karakter i ciljeva Atlantskog pakta, posebnu pažnju posvećuju ofanzivnim svojstvima i namenama vidova i rodova. Karakteristično je dalje i to da se u poslednje vreme sve više razmatra uloga pojedinih vidova i rodova u uslovima ograničenog lokalnog sukoba, a posebno u okviru snaga za intervenciju protiv revolucionarnih, oslobodilačkih akcija na azijskom i afričkom kontinentu. (Pošto je većina članaka o ovojme već posebno prikazana u *Vojnom delu*, to će ovde biti reč samo o ponekom od njih — prim. S. O.)

Jedan nemački autor navodi da je nuklearna energija faktor dubokih promena, kako u pogledu gradnje brodova i njihovog naoružanja tako i uslova rata na moru. Uloga mornarice

u budućem ratu bitno je izmenjena. Korišćena kao pogonsko sredstvo, atomska energija stvara uslove za neograničeni akcioni radijus brodova, što se najbolje vidi kod atomskih podmornica koje su dobile strategijski značaj, a nije isključeno da će upravo veliki površinski brod na atomski pogon poslužiti i kao baza za lansiranje nuklearnih projektila. Prema tome, nema potrebe za nekadašnjim velikim eskadrama, kao ni velikim pomorskim bazama, radi snabdevanja i opravki, jer jedan veliki brod može uspešno da ih zameni, uz posebnu karakteristiku da je takva baza pokretna, čime zadovoljava niz uslova savremenog rata kao, na primer, manje je izložena dejstvu protivnika, može brže da snabdeva borbene jedinice u zoni dejstva itd.

U članku o pomorsko-vazдушnim snagama u nuklearnom ratu, autor polemizuje sa autorima nekih ranijih članaka koji su iznosili gledišta protiv gradnje i razvoja velikih površinskih brodova. On ovakve stavove odbacuje kao potpuno neodržive i zaključuje da pojava oružja sa interkontinentalnim dometom i dosada nepoznatom rušilačkom moći — koja istovremeno služi i kao izvor energije površinskim i podvodnim brodovima i omogućuje im neograničenu pokretljivost i autonomiju — samo povećava ulogu pomorskih i pomorsko-vazдушnih snaga, kao i snaga koje se transportuju morem. Autor predlaže, kao osnovnu meru, da se flote ili njihovi delovi stalno nalaze na morima koja su blizu mogućih žarišta, jer je to jedini način da se pomorske i pomorsko-vazdušne snage efikasno upotrebe u borbi protiv revolucionarnih snaga oružanih pokreta. Da ova postavka nije samo fraza, pokazuje kratak pogled na sadašnji raspored flota SAD, Velike Britanije i Francuske u južnom delu Atlantika, u Sredozemlju i vodama Indijskog i Tihog okeana.

Transportnoj avijaciji se daje poseban značaj. Neki od autora smatraju

da je njena uloga u borbi značajno porasla, a posebno u slučaju ograničenog lokalnog rata. Ističe se potreba da ta avijacija mora, sa jedne strane, da zadovolji potrebu brzog dejstva prilikom intervencije, a, sa druge, da bude osposobljena da trupe koje prevozi iskrcava na mestima što bliže centru sukoba, što znači da se prilagodi nepodnošnim i nesavremenim letilištima i aerodromima. Današnja civilna avijacija ne može da se upotrebi za ovakva dejstva, pa treba posebno raditi na razvoju specijalne vojne transportne avijacije.

Ovde treba priključiti i članak koji dosta dokumentovano ukazuje na to da helikopter, kao vazdušno sredstvo, ne može da zadovolji sve potrebe vazdušnog transportovanja pešadije, te da se može smatrati samo kao pomoćno sredstvo u povećanju njene pokretljivosti. Njegove prednosti u pogledu vertikalnog poletanja i sletanja, sletanja na malom prostoru, mogućnosti statičnog nadletanja artiljerijskih položaja, fotografisanja, osmatranja, penjanja i spuštanja ljudi pomoću konopca, daleko su manje od njegovih ozbiljnih nedostataka zbog smanjenog akcionog radijusa, malog korisnog opterećenja, velike potrošnje goriva, teškog održavanja (za jedan čas leta potrebna su tri časa za njegovo održavanje), kao i zbog toga što se rad motora daleko čuje. Helikopter je dakle vrlo skup, jako osetljiv, a upotreba mu je ograničena, pa se može upotrebiti samo za hitno prebacivanje trupa i materijala, za potrebe saniteta i komandi na kraćim odstojanjima, za osmatranje, izviđanje, a u gerilskom ratu i za bacanje letaka.

Navedimo ovde još i neka mišljenja o ulozi tenka u savremenom ratu. Autor članka se ozbiljno suprotstavlja gledištima da je tenk, zbog svoje težine i dosadašnje namene, zastarelo oruđe za uslove savremenog rata. To je, tvrdi autor, oklopno oruđe sposobno da, u okviru budućih sukoba, izvodi manevar i vodi direktnu ofanziv-

nu i defanzivnu borbu, posebno protiv neprijateljevih tenkova. U atomskom ratu, istina, postoji period kada se izvode uzajamni masovni nuklearni udari i kada su kopnene snage praktično paralizovane, ali pre i posle tog perioda kopnena dejstva će se intenzivno odvijati. U tim dejstvima, pre perioda nuklearnih udara, osnovni zadatak tenka biće vođenje protivoklopne borbe, a može biti korišćen i za statičnu odbranu. U dejstvima, pak, posle perioda nuklearnih udara, kopnene snage neće moći uopšte izvoditi nikakva dejstva ukoliko ne raspoložu oklopnim snagama čiju osnovu sačinjavaju tenkovi. U slučaju klasičnog sukoba, koji će svakako imati oblik manevarskog rata bez neprekidnih frontova, tenk će i dalje imati primarnu ulogu. U slučaju subverzivnog, revolucionarnog rata, koji je u suštini stvar pešadije, tenk će, osim raznih borbenih zadataka, imati i važno psihološko dejstvo.

Jedan francuski autor u članku pod naslovom »Odrana i pokretljivost« zastupa gledište da će budući sukob u Evropi verovatno početi klasičnim oružjem, jer verovatni protivnik poseduje poznatu nadmoćnost u tom domenu. Da Zapad tada ne bi bio primoran da prebrzo priđe upotrebi atomskih projektila, što bi moglo imati za posledicu i prelaz na termonuklearni rat, evropske armije treba da budu opremljene što je moguće većim brojem klasičnog oružja, naročito lakim borbenim vozilima. To vozilo treba, po mišljenju autora, da zadovolji i strategijsku i taktičku pokretljivost, a to znači da ima dovoljnu vatrenu moć, da može manevrovati najvećom brzinom i da ima veliki akcioni radijus. Ono bi moralo biti i amfibijsko, osposobljeno za transportovanje avionom, spuštanje padobranom, a u pogledu materijala grubo i otporno, lako za proizvodnju i održavanje. Mnogi ovi zahtevi mogli bi se ostvariti kada čitav problem ne bi bio podređen ograničenim mogućnostima transportne avijacije.

e) *Još neka interesantnija gledišta o raznim problemima savremene vojne nauke*

U svakom broju časopisa objavljuju se članci raznih autora o pojedinim pitanjima iz domena vojne nauke uopšte. Oni ih razmatraju u uslovima razvoja savremenog naoružanja, a bazičaju na osnovnim principima zapadnih zemalja i zvaničnim hipotezama o mogućem obliku oružanog sukoba. Evo nekih članaka u kojima su jasnije izražena neka novija i manje poznata gledišta po pojedinim pitanjima.

Jedan nemački general piše o značaju brojnosti snaga u atomsko doba, pa konstatuje da se od pojave atomskog oruđa javljaju dve tendencije: jedna koja favorizuje upotrebu ovog oružja u borbi bez rezerve i druga koja proklamuje sveopšte i svečano odricanje od njegove upotrebe. Izvesni zastupnici prve tendencije stoje na stanovištu da bi takvo rešenje odlučno smanjilo značaj brojnosti oružanih snaga. Autor smatra da je takvo mišljenje sasvim pogrešno, jer iako atomsko naoružanje zahteva rastresitost, upravo ta rastresitost mora biti nadoknađena povećanjem vatrene moći jedinica, njihovom vanrednom pokretljivošću, a pre svega njihovim ešloniranjem po dubini. Pogrešno je verovati da atomsko oruđe, posebno taktičko, ide u prilog odbrani, s obzirom da će iskusni branilac izbegavati da pruži unosne ciljeve. Isto tako dejstvo braniočevih strategijskih atomskih sredstava na pozadinu napadača ne može da zaustavi njegovo napredovanje ako branilac nema dovoljno snaga koje bi zaustavile njegov prodor u dubinu. U stvari, uspeh zavisi od broja bataljona. Ako, pak, ikada dođe do odbacivanja atomskog oružja kao ratnog sredstva, onda će se zastupnici ovog gledišta naći u nezavidnoj situaciji. Bez sumnje da se ekonomski i drugi razlozi suprotstavljaju držanju velikih efektivna u vreme mira. Rešenje, po mišljenju autora, treba tražiti

u širokom ešeloniranju odbrane, najpre u zoni dubokoj do 100 kilometara od granice, u kojoj bi se nalazile aktivne jedinice i jedinice granične milicije sastavljene od mladih rezervista koji se mogu osposobiti za borbu za minimalno vreme, a zatim po dubini ostale teritorije u kojoj bi se nalazile aktivne i rezervne jedinice, savremeno naoružane, naročito protivtenkovskim oružjem, kao i jedinice zaštite, odnosno jedinice za održavanje i snabdevanje, sastavljene od starijih godišta.

Na istom stanovištu stoji i jedan drugi, francuski autor, koji u članku o osnovnim uslovima narodne odbrane tvrdi da bi bilo iluzorno zasnivati narodnu odbranu jedino na udarnoj moći savremenog naoružanja velike razorne moći. Narodna odbrana mora da bude pripremljena za sve moguće oblike rata. Ona treba da se sastoji: od snaga za masovno uništavanje, snaga za zaštitu sredstava i instalacija, snaga za masovnu odmazdu u slučaju napada ograničenim sredstvima, snaga za zaštitu organa vlasti i uprave u svim mogućim varijantama sukoba, snaga za »klasičnu« zaštitu geografskih objekata koje bi neprijatelj želeo da osvoji, snaga za unutrašnju zaštitu političke, administrativne i ekonomske državne organizacije od bilo kakvih subverzivnih dejstava. Da bi udovoljila ovim zahtevima narodna odbrana mora, pre svega, da se zasniva na masovnom učešću stanovništva, na njegovom potpunom angažovanju, jer ove zadatke nisu u stanju da obezbede isključivo vojne snage.

Tretirajući zatim odnos tehnike i masovnosti, autor ukazuje na sledeća dva problema: suviše velika specijalizacija vojnika izazvana modernim naoružanjem dovodi do neobučenosti i nesposobnosti boraca da se služe puškom, bombom i bazukom; svaka tehnika zahteva velik broj neborbenog ljudstva (u diviziji od 18 000 ljudi, 3 200 su šoferi neborbenih vozila).

Razmatranju gornjih problema treba priključiti članak jednog italijan-

skog autora o beskorisnim rashodima unutar oružanih snaga. On zastupa gledište da treba prići radikalnom odvajanju onoga što će u budućem ratu biti korisno, kao i čišćenju oružanih snaga od svega onoga što besmisleno opterećuje organizaciju narodne odbrane. Autor izgleda prilično realan kada tvrdi kako u izvesnim armijama, na formacijskim mestima za koja je nekada bio predviđen, na primer, poručnik, danas imamo majora, odnosno na mesto potpukovnika brigadnog generala. Stotine i hiljade ljudi nalaze se u postojeća tri ministarstva za vidove, u brojno razgranatim tehničkim pozadinskim i administrativnim službama. Međutim, pri predlaganju rešenja ovog problema autor zastupa stanovište da će budući rat biti uglavnom raketno-nuklearni i da svaka zemlja članica NATO-a treba da ima male i moderno opremljene snage u okviru opštih snaga Zapada namenjenih za odmazdu. Pored njih, ona treba da ima i tradicionalne snage za odbranu teritorije, a eventualno i snage, osposobljene za vazdušni transport, za potrebe intervencije. Za rukovođenje ovim snagama dovoljno je jedno ministarstvo sa malim brojem odeljenja i manjim brojem visoko specijalizovanih kadrova. Tako će mala budžetska sredstva za odbranu tih zemalja biti korišćena za modernizovanje, obučavanje i visoko specijalizovanje njihovih armija, a mnogi beskorisni troškovi eliminisani. »Mi se ponovo zahvaljujemo onima koji su organizovali i dosada upravljali oružanim snagama, ali je vreme da šezdesetogodišnjaci predaju buktinju mlađim generacijama«.

Nema sumnje da je ovaj autor, a takvih ima još, pristalica stvaranja visoko specijalizovane profesionalne armije itd., iako su ovakve tendencije, kroz niz članaka u ovom časopisu, bile oštro i ubedljivo kritikovane i odbacene.

Navedimo ovde još jedan interesantan članak nekog zapadnonemačkog autora o principima vojne obuke. U

savremenom ratu, kaže autor, iako se čovek i mašina sjedinjuju i međusobno dopunjuju, čovek će, ipak, i dalje igrati glavnu ulogu. Vojna obuka mora da vodi računa o pravima i dostojanstvu čoveka, jer je vojnik i dalje građanin sa određenim pravima i dužnostima, čemu se pridružuju još odaynost i disciplina koje čine da se on svesno žrtvuje za otadžbinu. Svaka se armija zasniva na disciplini, a ona se utoliko lakše postiže ukoliko je uticaj starešina nezavisniji od prava i vlasti koje im pruža njihov čin. Pretpostavljeni starešina stiče autoritet širinom svog obrazovanja, time što stalno ima pred očima da čovek nije savršeno biće, što sa svojim potčinjenima postupa onako kako bi želeo da sa njim postupa njegov pretpostavljeni. Starešina stvara autoritet svojim primerom, pokazivanjem srčanosti, kao i zadržavanjem izvesnog odstojanja. Vojna obuka se posebno ističe time što se izvodi sa odraslim ljudima, koji su vaspitavani u svojoj porodici, školi, na poslu i koji već imaju izvesno životno iskustvo. Borac u budućem ratu neće više raditi na osnovu slepe poslušnosti. Razvoj tehnike povećava ličnu odgovornost pojedinca, bez obzira na čin. Radi se dakle o razvijanju svesne, dobrovoljne poslušnosti kod ljudi, jer će jedino tako pojedini vojnik, ili manja grupa vojnika, biti u stanju da izvrši svoj zadatak. Iako armija treba da bude na čelu opšteg progressa, to ne znači da je u njoj potrebno izučavati samo ono što je novo. Niko ne zna pouzdano kakav će biti budući rat, pa treba predviđati sve mogućnosti i biti spreman na sve njegove oblike. Nikakva situacija ne sme zateći jednu armiju nespremnom, jer, konačno, neprijatelj će upravo primeniti onaj oblik rata za koji smatra da je protivnik najmanje pripremljen.

Ranije smo već napomenuli da se u časopisu u svakom broju objavljuje jedan do dva članka o pojedinim zemljama članicama Pakta ili o zemljama koje se smatraju prijateljskim, od-

nosno naklonjenim Paktu. No ovi su članci, po sadržaju i problematici koju tretiraju, manje interesantni. Naveli bismo samo dva. Prvi od njih razmatra vojnu politiku Španije i u njemu se iznosi da španska KoV sada broji oko 180 000 ljudi, ratno vazduhoplovstvo 40 000, a ratna mornarica oko 35 000. Zatim se tvrdi da aktivni kadar čini 80 000 ljudi, da osnovni problem za oružane snage predstavlja njihova modernizacija i reorganizacija po principu *pentomic*, kao i da problem odbrane svojih poseda u severnoj Africi, Španija pokušava da reši organizovanjem regionalnog odbrambenog pakta u zapadnom delu Mediterana.

Drugi članak predstavlja izlaganje delegata francuskog ministarstva za naoružanje, pred Institutom za visoke vojne studije, o novoj organizaciji rukovođenja razvojem naoružanja u Francuskoj — kroz novoosnovanu ministarsku delegaciju za naoružanje koja ima rang posebnog ministarstva. Osnovna ideja ove organizacije je centralizovanje svih, do sada na pojedine vidove razdeljenih, napora u pogledu razvoja ratnih sredstava i dalje istraživačke i vojnotehničke delatnosti.

S. O.

TOTALNA ODBRANA ŠVEDSKE

U početku članka¹⁾ autor daje neke opšte podatke o Švedskoj i njenom položaju između zemalja NATO i Varšavskog pakta,²⁾ pa s tim u vezi razmatra i problem njene odbrane. Po njegovom mišljenju, velika površina teritorije ove zemlje nameće njenoj odbrani i veće teškoće, s obzirom na ogromno prostranstvo savremenog bojišta. Međutim, tako velika površina u odnosu na broj njenog stanovništva, odnosno relativno malu naseljenost, olakšava tu odbranu jer će biti skopčana sa manjim brojem eventualnih ljudskih gubitaka, što je posebno važno ako se računa sa upotrebom oružja velike moći razaranja. Geografski uslovi u Švedskoj omogućuju izradu zaklona i izvođenje drugih radova u planini. Ovo se u Švedskoj, kao što je to već poznato, u punoj meri i koristi, tako da se u stenama izrađuju razni objekti, zakloni za obezbeđeno komandovanje, prostorije za skladištenje materijala ili industrijski objekti, ukoliko oni zahtevaju dugotrajnost i što bolju zaštitu.

U pogledu totalne odbrane Švedske, autor razmatra i političke faktore. Švedska politika se zasniva na principu neutralnosti, mada je u periodu 1948—1949. godine u Švedskoj posto-

¹⁾ Swedish total defense, by Colonel Sam Myhrman, *Military Review*, SAD, septembar 1961.

²⁾ Na zapadu Švedske nalaze se Norveška i Danska; dužina njene kopnene granice na istoku iznosi oko 400 km, dok je Baltičko more odvajava od Poljske, Istočne Nemačke i Sovjetskog Saveza. Ako Švedsku uporedimo sa V. Britanijom videćemo da njena površina iznosi 440 000 km², dok joj broj stanovnika prelazi 7 miliona ili 17 stanovnika na 1 km², a površina V. Britanije iznosi 244 000 km², odnosno 50 miliona stanovnika ili 207 stanovnika na 1 km².

jala želja da se ova tradicionalna politika napusti. U to vreme, u stvari, skandinavske zemlje su pregovarale da uspostave »skandinavski odbrambeni savez«. Švedska je bila pristalica ove ideje. Međutim, Danska i Norveška su izabrale drugo rešenje — priključile su se Severnoatlantskom paktu. Posle neuspeha ovih pregovora, Švedska se vratila politici neutralnosti.

Autor zatim navodi da do razmišljanja u diskusijama između političkih partija po pitanju odbrane zemlje ne dolazi zbog toga da li Švedska treba da ima obezbeđenu odbranu ili ne, već koliko ta odbrana treba da bude jaka, odnosno šta preduzeti da ona bude najbolje organizovana. Došlo se do zaključka da organizacija odbrane Švedske bude takva da može eventualnom agresoru nametnuti gubitke koji će daleko premašivati njegov eventualni uspeh. Ukoliko, pak, zemlja bude napadnuta uprkos tako organizovanoj odbrani, onda se treba pridržavati osnovnog principa: »Ni pedalj zemlje ne treba ustupiti neprijatelju bez žilavog, nemilosrdnog otpora«.

Nema sumnje, ističe autor, da *svakom vremenu totalni rat zahteva i totalnu odbranu*. Civili, isto kao i vojnici, moraju biti uključeni u napore koje zahteva organizovanje odbrane zemlje. Već više od deset godina, tvrdi autor, Šveđanin je svestan toga da svaki fizički sposoban građanin mora sudelovati u podnošenju tereta oko pripremanja ove odbrane, i to ne samo plaćanjem poreze, već i svojom spremnošću da preuzme neki zadatak u ratu.

Totalna odbrana Švedske podeljena je na sledeće kategorije: vojnu, civilnu, ekonomsku i psihološku. U pripremanju za rat mora postojati najtešnja saradnja između pojedinih kategorija.

U pogledu raspodele odgovornosti pri organizovanju totalne odbrane Švedske u važnosti je sledeće pravilo: svaka služba odgovorna za izvesnu aktivnost u mirno doba, zadržaće tu odgovornost i u ratu. To znači da je svaka služba u okviru svoje aktivnosti

odgovorna da radi na planiranju i ostalim pripremama za rat.

Autor postavlja pitanje da li civilne vlasti i službe poseduju stvarne mogućnosti za rešavanje problema ratnog planiranja i priprema za rat? Razmatrajući ulogu civilnog sektora, autor daje odgovor na ovo pitanje. Naime, zadaci civilnog sektora u miru predstavljaju, u stvari, osnovu od koje se i polazi. Upotreba i razmeštaj ljudi zasnivaju se prema radnim mestima u miru. Ranije mišljenje da rat, planiranje i pripreme za njega spadaju u isključivu nadležnost vojske, iz korena je izmenjeno. Danas u Švedskoj, tvrdi autor, nema civilne vlasti koja ne shvata svoju odgovornost u pogledu ratnih priprema. Tako je odbrana Švedske postala totalna u pravom smislu reči.

Jedan od važnih elemenata koji govori o pripremama za totalnu odbranu zemlje ogleda se i u velikom broju vežbi u koje su uključeni kako vojni tako i civilni organi. Za sada, obuka rezervnog vojnog sastava izvodi se svakih šest godina jedanput. Štab odgovoran za odbranu u okviru svakog vojnog okruga u stvari je vojno-teritorijalni štab (svaki vojni okrug poklapa se sa civilnim — prema administrativnoj podeli zemlje). Tako se predsedniku administrativnog okruga daje prilika da svakih šest godina uvežbava izvršenje svojih ratnih zadataka sa svojim organima. Učešće u takvim vežbama primorava civilne službe da razmatraju i sagledavaju ove zadatke. Da bi bili u toku najnovijih događaja, one dobijaju pomoć i putem raznih inspekcija i predavanja. Švedani s ponosom ističu da je Švedska jedna od malog broja zemalja u svetu koje su tako uspešno rešile saradnju između vojnih i civilnih organa, kod čijeg sprovođenja nema problema i za koju smatraju da predstavlja kamen temeljac na kojem se zasniva ostvarenje totalnih napora Švedske za rat.

Korišćenje ljudskog potencijala u Švedskoj u slučaju rata, kako ističe

autor, regulisano je zakonima: o opštoj vojnoj obavezi, o civilnoj odbrani i o službi (uopšte). Najstariji i najvažniji je Zakon o opštoj vojnoj obavezi kojim se reguliše da svaki građanin Švedske (muškog pola) između 19 i 47 godina starosti podleže vojnoj obavezi. Na osnovu grubog proračuna, autor izvlači zaključak da na ovaj način približno jedan milion ljudi može biti obuhvaćen službom u vojsci.

Kvalitet totalne odbrane zemlje zavisi od mnogih faktora. Ljudstvo i oprema moraju biti najboljeg kvaliteta. Ovo, po mišljenju autora, zahteva da jedna neutralna zemlja, bilo sopstvenom proizvodnjom bilo uvozom, obezbedi naoružanje (opremu) približno istog kvaliteta kao što je ono kojim će eventualni budući neprijatelj raspolagati. U tome i leži jedan od problema današnje Švedske. Prvih godina posle rata Švedska je uspevala da sopstvenom proizvodnjom obezbedi sebi sav osnovni ratni materijal. Međutim, razvoj tehničkih sredstava neophodnih za ratne potrebe išao je tako brzo zadnjih deset godina da su njeni sopstveni izvori sve manje mogli da zadovolje. Uskoro se došlo do zaključka da bi domaća proizvodnja novog oružja bila isuviše skupa. Ovo se naročito odnosi na vođene projekte dalekog dometa. Zbog toga je Švedska bila prinuđena da i uvozi oružje.

S obzirom na postojeću situaciju u odnosima između Istoka i Zapada i stanje pripravnosti u kojem se nalazi jedan deo oružanih snaga oba bloka, pred Švedsku se postavlja pitanje kako da u ovakvoj situaciji reši svoje probleme. U vezi s tim autor tvrdi da već i sam sistem obuke kod mornarice i vazduhoplovstva obezbeđuje u svako doba borbenu spremnost jedinica ovih vidova. Međutim, u pogledu KoV, švedski sistem se znatno razlikuje od onog u istočnom i zapadnom bloku. Švedska nema stalnih jedinica KoV. U izvesno doba godine, kada se obuka grupa pozvanih na službu približava kraju, sve-

ga se nekih 40 000 ljudi nalazi u stanju borbene spremnosti. U cilju poboljšanja spremnosti KoV predloženo je da se vežbe rezerve izvode češće (da se svake godine jedna šestina rezervista poziva na obuku).

U pogledu mobilizacijskog sistema autor smatra da, u poređenju sa drugim nacionalnim programima, švedski sistem pripravnosti, bar kako on danas izgleda, ima dosta nedostataka, posebno kada se razmatra pripravnost KoV. Ipak, postoje činjenice koje idu u prilog ovom sistemu. Prostranstvo Švedske zahteva solidne kopnene snage, ali ograničeni ekonomski izvori ne omogućuju postojanje brojnijih elitnih snaga. Pored toga, ako se imaju u vidu njeni geografski elementi, onda se dolazi do zaključka da se problem pripravnosti kopnenih snaga ne može jednostavno rešiti sistemom »stajajuće vojske«.

Problem pripravnosti KoV i snaga obalske artiljerije rešen je drukčije nego što je to učinjeno u susednim skandinavskim zemljama, Danskoj i Norveškoj. Ukratko, kako to ističe autor, rešenje se sastoji u brznoj i decentralizovanoj mobilizaciji, kao i neposrednoj spremnosti ratnih jedinica po izvršenom aktiviranju. Takva spremnost zahteva uspešnu obuku rezerve u okviru ratne jedinice, tako da se može smatrati da borbena gotovost jedinice postoji u svako doba.

Brza mobilizacija se zasniva na principu lokalne regrutacije koja je organizovana do najsitnijih detalja. U svakom selu, opštini, rejonu, u kojima se aktivira ratna jedinica, postoje odgovarajuća sredstva i oprema, tako da ljudstvo može stići na odgovarajuća mesta za vrlo kratko vreme. Delovi mornarice i vazduhoplovstva koji nisu neposredno borbena spremni, organizovani su na istom principu kao i KoV.

Poseban problem za Švedsku, kako tvrdi autor, predstavlja pitanje ratnog iskustva, koje Švedani nemaju s obzirom da nisu ratovali već oko 150 godina. No, pored izvođenja obuke pod

najtežim uslovima, pripadnici švedskih oružanih snaga sticali su iskustva služeći kao dobrovoljci za vreme rata, posebno u Finskoj. Posle rata Švedani su, službom u sastavu međunarodnih snaga OUN, pokazali da u ovom pogledu ne izostaju iza vojnika drugih zemalja. Kao vrlo važan elemenat za odbranu nacionalne nezavisnosti, a na osnovu iskustava iz prošlosti, autor naglašava jedinstvo nacije koje je do sada pokazalo lepe rezultate.

U Švedskoj za vreme mira postoji i »Služba za psihološku odbranu« koja, pored ostalog, prati i analizira spremnost naroda za pružanje otpora.

Kao posebno pitanje, autor razmatra uvođenje nuklearnog oružja u jedinice švedske armije. Naime, švedski vojni krugovi ozbiljno zastupaju mišljenje da švedska odbrana mora, što je moguće pre, da ima *taktičko nuklearno oružje*. Upotreba ostalog nuklearnog oružja nikada nije ozbiljnije razmatrana, jer je i strategija Švedske isključivo odbrambena. Pri razmatranju ovog problema polazi se od toga da kupovina ovog oružja u stranim zemljama, bar u skoroj budućnosti, ne dolazi u obzir, već da njega treba da obezbedi domaća proizvodnja. Smatra se da postoji mogućnost njegove proizvodnje u samoj zemlji, u ograničenoj meri, u toku sledećih deset godina. Međutim, u toku debata o nuklearnom oružju došle su do izražaja i političke strane ovog problema, tako da je švedska vlada za sada ovo pitanje stavila na stranu. U svakom slučaju, ističe autor, sve ovo povećava teškoće švedskoj odbrani pri izvršenju njenih zadataka. No, ovakva situacija, po njegovom mišljenju, ipak neće dovesti do napuštanja osnovnog principa — da se ni pedalj zemlje ne prepusti neprijatelju bez pružanja žilavog i nemilosrdnog otpora. Naprotiv, ovaj princip će biti zastupljen čak i ako eventualni neprijatelj upotrebi nuklearno oružje u svojim taktičkim dejstvima.

Na kraju članka autor ponovo ističe da se švedska odbrambena strategija,

odnosno totalna odbrana Švedske, zasniva i na vanblokovskom položaju zemlje. No, pri razmatranju ovog pitanja ne treba izgubiti iz vida činjenicu, ističe autor, da većina švedskog stanovništva u potpunosti veruje u prava demokratije i ljudsku slobodu.

Pored spremnosti za pružanje žilavog otpora, na civilnom sektoru su napravljene i planovi za evakuaciju gradova i gusto naseljenih rejona.

Iako se u suštini strategija Švedske zasniva na odbrani, to ne znači, zaključuje autor, da se i o ofanzivnim dejstvima ne razmišlja. Ona će biti korišćena u najvećoj meri i na svim sektorima. Današnje švedske oružane snage obučavaju se za ofanzivnu upotrebu u taktičkim okvirima, za koju postoje dobri preduslovi s obzirom na terenske uslove i volju Švedske da brani svoju nezavisnost.

J. Man.

RATNO VAZDUHOPLOVSTVO SAD

Zvanični časopis kopnenih snaga SAD *Army information digest* posvetio je ratnom vazduhoplovstvu SAD čitav broj za oktobar 1961. godine, sa ciljem »da i na taj način doprinese boljem međusobnom upoznavanju i razumevanju pripadnika ratnog vazduhoplovstva i kopnene vojske«. Časopis sadrži niz članaka čiji su autori najviši rukovodioci ratnog vazduhoplovstva SAD. Kroz ove članke provejavaju zvanična gledišta o ulozi RV u okviru oružanih snaga SAD, nameni i zadacima pojedinih elemenata RV, o upotrebi sadašnjeg naoružanja i t. sl.

U uvodnom članku pod naslovom *Združeni napor*¹⁾, autor, načelnik ge-

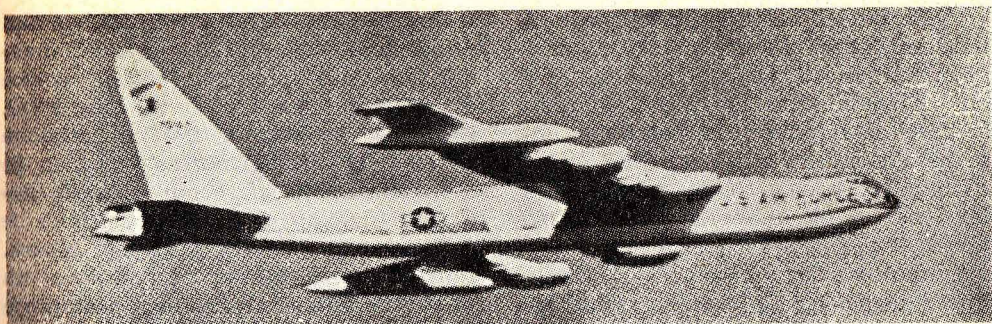
neralštaba ratnog vazduhoplovstva SAD, ističe da savremeni rat nameće potrebu najuže saradnje između vidova oružanih snaga, koji moraju svoje posebne interese podrediti i napore uskladiti ka postizanju opšteg, zajedničkog cilja. Doktrina SAD, ističe autor, zasniva se na držanju veoma jakih oružanih snaga koje treba da pod pretnjom »nuklearne odmazde« obeshrabre eventualnog protivnika da izvrši napad na SAD. U okviru toga američko ratno vazduhoplovstvo ima naročitu ulogu — ono je osnovni (mada ne i jedini) nosilac »nuklearne odmazde«. Pored ovog, ratno vazduhoplovstvo SAD ima i zadatak da uništava borbena sredstva sa kojima bi protivnik mogao napasti teritoriju SAD, a to su prvenstveno interkontinentalne rakete i mlazni bombarderi s obzirom da nikakva druga sredstva, po njegovom mišljenju, ne bi mogla tako iznenadno i brzo napasti i razoriti izvore vojne moći SAD. I, najzad, ratno vazduhoplovstvo treba da svojim dejstvima efikasno podržava dejstva drugih vidova oružanih snaga kad god je to potrebno pri izvršenju njihovih zadataka.

Autor smatra da ratno vazduhoplovstvo, pored ovih zadataka u eventualnom opštem nuklearnom ratu, treba da bude osposobljeno i za učešće u ograničenom (lokalnom) ratu, koji bi se vodio pretežno klasičnim sredstvima i u kome bi naročito došlo do izražaja sadejstvo sa kopnenim snagama.

Zato ratno vazduhoplovstvo SAD, pored razvoja borbenih sredstava za osnovna, strategijska dejstva, mora da obraća posebnu pažnju razvoju aviona i ostalih borbenih sredstava radi podrške kopnenih snaga, kao i usavršavanju postupaka radi ostvarenja ovog sadejstva.

Organizacijska struktura ratnog vazduhoplovstva SAD, tvrdi autor, postavljena je tako da omogućava ostvarenje navedenih zadataka. Najviši organ je Ministarstvo vazduhoplovstva, pod kojim se nalazi generalštab rat-

¹⁾ *The Integrated Effort*, by General Curtis E. LeMay.

nog vazduhoplovstva, a ovom su opet potčinjene glavne vazduhoplovne komande. Njih ima veći broj i najznačajnije su: komanda strategijskog vazduhoplovstva, komanda taktičkog vazduhoplovstva, komanda PVO i komande vazduhoplovnih snaga u Evropi, na Pacifiku, na Aljaski i na području Karipskog mora. Pored ovih borbenih, postoji veći broj pomoćnih vazduhoplovnih komandi kao što su: vojnovazduhoplovna transportna služba, vazduhoplovne komande za snabdevanje, za naoružanje, za obuku, vazduhoplovni univerzitet, vazduhoplovna akademija itd.

U članku pod naslovom *Komanda strategijskog vazduhoplovstva*²⁾ autor navodi da je to jedna od najvećih komandi ratnog vazduhoplovstva SAD, u čijem se sastavu nalaze snage od skoro 2 000 strategijskih mlaznih bombardera i oko 1 000 aviona — cisterni za snabdevanje bombardera gorivom u toku leta, snage interkontinentalnih balističkih raketa i oko 260 000 ljudi.

Osnovni zadatak ove komande je izvođenje strategijskih ofanzivnih dejstava nuklearnim oružjem; zbog toga je komanda strategijskog vazduhoplovstva operativno potčinjena Zajedničkom odboru načelnika generalštabova sva tri vida oružanih snaga, a odluku o njenoj upotrebi za izvršenje osnovnog zadatka donosi predsednik SAD.

Komanda strategijskog vazduhoplovstva ima u svom sastavu sledeće operativne jedinice: 2. vazduhoplovnu armiju u centralnom delu SAD, 8. vazduhoplovnu armiju u istočnom delu SAD, dok su 15. vazduhoplovna armija i 1. raketna divizija raspoređene u zapadnom delu SAD. Van teritorije SAD nalaze se: 16. vazduhoplovna armija u Španiji (sa delom snaga u severnoj Africi), 7. vazduhoplovna divizija u Velikoj Britaniji i 3. vazduhoplovna divizija na Pacifiku (ostrvo Guam). Ove jedinice raspoređene su na preko 80 vazduhoplovnih baza u SAD, Evropi, Africi i na Pacifiku. Povezivanje ovih baza sa glavnom komandom strategijskog vazduhoplovstva u SAD predstavljalo je znatnu teškoću jer se zahtevala višestruka veza ne samo sa komandnim mestima već i sa pojedinim bombarderima u letu, bez obzira gde se nalazili.

Osnovni problemi za snage strategijskog vazduhoplovstva proizilaze iz mogućnosti da ih protivnik iznenadnim napadom uništi na aerodromima još pre nego što polete. Razvoj savremenih borbenih sredstava za dejstva iz vazduha, a naročito interkontinentalnih raketa, doveo je do toga da za davanje uzbune ima na raspolaganju svega nekoliko minuta. Zbog toga su preduzete naročite mere pripravnosti jedinica, pomoću kojih, smatra se, veći deo snaga strategijskog vazduhoplovstva može izbeći uništenje čak i u slučaju iznenadnog napada.

²⁾ *Strategie Air Command*, by General Thomas S. Power.

Više od 1/3 celokupnih snaga bombardera nalazi se neprekidno u strogoj pripravnosti na aerodromima. Avioni su snabdeveni gorivom i ubojnim sredstvima i spremni za poletanje, dok se posade nalaze u neposrednoj blizini aviona, takođe potpuno spremne za let i napad na unapred određene objekte. Ove snage mogu da se nađu u vazduhu u roku od nekoliko minuta. Pored toga, deo ovih snaga stalno patrolira u vazduhu, što predstavlja još jednu vrstu obezbeđenja od uništenja na zemlji. Ovo se postiže na taj način što svaka jedinica teških bombardera B-52 ima neprestano izvestan broj aviona u letu, pri čemu se ti letovi ujedno koriste i za obuku. Najzad, izvestan broj bombardera iz jedinica koje se nalaze u SAD neprestano, i po određenom planu, preleće u prekomorske baze i vraća se na matične aerodrome kad drugi dolete. Na taj se način postiže da se deo snaga bombardera nalazi bliže teritoriji potencijalnog protivnika, da su snage rastresitije raspoređene i da na znak uzbune više bombardera može da poleti iz raznih baza.

Deo jedinica interkontinentalnih raketa takođe se nalazi u stalnoj pripravnosti, a raketne baze se izgrađuju u vrlo rastresitom rasporedu tako da bi za jednovremeno uništenje svake od njih bila potrebna velika sredstva. U zadnje vreme se radi na povećanju pokretljivosti lansirnih rampi interkontinentalnih raketa, odnosno takvom inženjerskom obezbeđenju raketnih baza kojim će se umanjiti njihova osetljivost.

Osnovne snage komande strategijskog vazduhoplovstva čine dva tipa mlaznih bombardera: srednji B-47, čija ukupna težina iznosi oko 90 tona, a dolet, bez punjenja gorivom u vazduhu, oko 4 800 km, i teški B-52, ukupne težine oko 180 tona i 9 000—16 000 km doleta. Oba bombardera, iako podzvučne brzine (960—1 000 km/č) predstavljaju efikasno sredstvo prvenstveno zbog toga što su naoružani projek-

tilima »vazduh-zemlja« sa nuklearnim punjenjem, koji omogućavaju bombarderu da tuče određeni cilj sa velike daljine (160—400 km) i van zone PVO. Najnoviji bombarder B-58, nadzvučne brzine (reko 2 000 km/čas), izrađen je u malom broju, po čemu se može zaključiti da kao tip nije uspeo, iako se u članku o tome izričito ne govori. Potreba za dejstvom bombardera na velikoj udaljenosti zahteva postojanje znatnih snaga aviona-cisterni radi snabdevanja bombardera gorivom u toku leta. Autor tvrdi da se sve više uvode u naoružanje američkog vazduhoplovstva teški mlazni avioni-cisterne umesto dosadašnjih sa klipnim motorima.

Gledište ratnog vazduhoplovstva SAD po pitanju izvođenja strategijskih dejstava iz vazduha jeste da na sadašnjem stepenu razvoja borbenih sredstava najbolje rešenje predstavlja kombinacija snaga strategijskih mlaznih bombardera i interkontinentalnih raketa. Ova koncepcija omogućava maksimalno korišćenje pozitivnih osobina svakog od ovih sredstava. Po mišljenju autora osnovna je prednost bombardera nad raketom u tome što ima posadu koja može u toku leta da izviđa, pronalazi skrivene objekte, donosi odluke u nepredviđenim situacijama, izveštava o rezultatima dejstva i postupa po primljenim naređenjima u toku leta. Time se u najvećoj meri omogućava komandovanju da ima uvid u rezultate dejstva, da njima upravlja i ponavlja hitne udare tamo gde je to potrebno. Zbog toga ratno vazduhoplovstvo SAD razvija i dalje nove tipove strategijskih bombardera. Sada se radi na izradi bombardera B-70 koji bi trebalo da leti brzinom 3 200 km/čas, dakle brzinom pušćanog zrna, na visini od oko 27 000 m. Predviđa se da će bombarder B-70 moći iz baza u SAD da dostigne većinu ciljeva bez punjenja gorivom u vazduhu, a zatim sleti na jednu od pomoćnih baza. Za sadašnje bombardere B-52 predviđa se dalje usavršavanje utoliko što bi se naoružali balističkim projektilom »va-

zduh-zemlja«, dometa oko 1 600 km, i na taj način postali u stvari pokretne, leteće raketne baze.

Od interkontinentalnih balističkih raketa prva je u naoružanje komande strategijskog vazduhoplovstva uvedena raketa *Atlas*, dometa oko 10 000 km. U toku 1961. godine trebalo je da se uvede i raketa *Titan*, sličnih karakteristika kao i prethodna, koja je predviđena za lansiranje iz podzemnih betonskih zaklona. Obe ove rakete treba da koriste za pogon tečno gorivo. Intenzivno se radi i na interkontinentalnoj raketi *Minuteman*, koja treba da bude jednostavne konstrukcije, a da za pogon koristi čvrsto gorivo. Ona bi ušla u naoružanje negde tokom 1962. godine. Predviđa se mogućnost lansiranja jedne varijante ove rakete sa specijalne lansirne rampe montirane na železničkim vagonima, čime bi se povećala njena pokretljivost.

Članak pod naslovom *Komanda taktičkog vazduhoplovstva*³⁾ razmatra namenu, zadatke, organizaciju i naoružanje taktičkih vazduhoplovnih snaga. Taktičko vazduhoplovstvo se u toku drugog svetskog rata i rata u Koreji oformilo kao jedan od osnovnih faktora u vazdušno-kopnenoj operaciji. Njegovi osnovni zadaci ostali su isti kao i ranije, tj. ono treba da izbori i održava prevlast u vazduhu iznad bojišta, da izoluje vojište prekidanjem komunikacija između vojišne i pozadnje prostorije, da pruži neposrednu vatrenu podršku kopnenim snagama i da oržava vazdušni transport. Svakako da nova i usavršena borbena sredstva daju taktičkom vazduhoplovstvu nov kvalitet. Tako, na primer, lovac koji je sada u naoružanju u mogućnosti je da leti nadzvučnom brzinom i da nosi atomska borbena sredstva; međutim, on može da leti i podzvučnom brzinom, noseći klasična ubojna sredstva, i da precizno tuče male ciljeve na bojištu.

Komanda taktičkog vazduhoplovstva ima u svom sastavu preko 1 300

lovačkih, izviđačkih i transportnih aviona, kao i aviona-cisterni i oko 50 000 ljudi, raspoređenih u tri vazduhoplovne armije (9, 12. i 19) na teritoriji SAD. Pored toga, u njenom sastavu nalazi se škola za sadejstvo KoV i RV, specijalni kursevi za vazduhoplovne oficire — za navođenje, kao i škole za obuku ljudstva raketnih jedinica koje su naoružane taktičkim raketama aerodinamičkog oblika.

9. vazduhoplovna armija je sastavljena od jedinica izviđačke avijacije, jedinica transportnih aviona i jedinica aviona-cisterni; ona organizuje i izvodi njihovu borbenu obuku i daje transportne avione za obuku padobranskih jedinica kopnene vojske. 12. vazduhoplovna armija ima u svom sastavu samo jedinice lovaca (lovaca-bombardera), a izvodi borbenu obuku ne samo sa svojim pilotima već i sa onima koji su predviđeni za prekomorske komande taktičkih vazduhoplovnih snaga u Evropi i na Pacifiku. 19. vazduhoplovna armija nema neposredno potčinjenih jedinica već organizuje i rukovodi tzv. »zduženim vazduhoplovnim udarnim grupacijama«. Naime, na osnovu iskustava iz poslednjeg rata, a naročito posleratnih oružanih sukoba, došlo se do zaključka da situacija često zahteva hitno formiranje i upućivanje manjih ali snažnih vazduhoplovnih grupacija, sastavljenih od lovačkih, izviđačkih i transportnih aviona i aviona-cisterni sa svim ostalim potrebnim delovima. Prema ovoj zamisli, za slučaj zaoštavanja situacije na jednoj ili više tačaka u svetu, iz sastava komande taktičkog vazduhoplovstva, po unapred razrađenim planovima, formirala bi se jedna ili više združenih vazduhoplovnih udarnih grupacija koje bi mogle da već u roku od nekoliko časova počnu sa preletanjem na određeno vojište. Ovakva jedna združena vazduhoplovna udarna grupacija predstavljala bi jedno malo taktičko vazduhoplovstvo, visoke pokretljivosti i sposobno za izvršenje svih zadataka u sadejstvu sa kopnenim snagama. Pred-

³⁾ *Tactical Air Command*, by Major General B. J. Donovan.

viđa se da se, sa sadašnjim sredstvima, jedna takva grupacija (srednje jačine) prebaci u celini iz SAD u Evropu za 32, a na Daleki istok za 72 časa. Upotreba združene vazduhoplovne udarne grupacije predviđa se ili u sadejstvu sa jedinicama korpusa strategijske rezerve KoV, ili za ojačavanje taktičkih vazduhoplovnih snaga na određenom vojištu ili ratištu. Kao dalji stepen razvoja ove koncepcije nagovešteno je da će doći do formiranja jedne nove zajedničke komande koja bi obuhvatila sadašnji korpus strategijske rezerve KoV i komandu taktičkog vazduhoplovstva. Nova zajednička komanda raspolagala bi spremnim i borbeno sposobnim snagama kopnene vojske i taktičkog vazduhoplovstva koje bi se mogle, u najkraćem roku, prebaciti vazdušnim putem na određeno ratište radi ojačanja već postojećih snaga ili samostalnog izvršenja određenih zadataka.

U naoružanju jedinica komande američkog taktičkog vazduhoplovstva postoje dva tipa lovaca nadzvučnih brzina *F-100* i *F-104* koji su, pored lovačkih dejstava, osposobljeni i za napadanje ciljeva na zemlji. U naoružanje se postepeno uvodi lovac *F-105*, maksimalne brzine oko 2 400 km/čas, koji je osposobljen za nošenje atomske bombe ili raznovrsnih klasičnih ubojnih sredstava. Transportni avioni komande taktičkog vazduhoplovstva namenjeni su za prevoženje vazdušnodessantnih jedinica KoV, kao i za prebacivanje ljudstva i materijala vazduhoplovnih jedinica.

U članku *Čuvar vazdušnog prostora*⁴⁾ razmatra se protivvazдушna odbrana severnoameričkog kontinenta. Komanda protivvazdušne odbrane severnoameričkog kontinenta je združena komanda koja objedinjuje sve snage PVO na teritoriji SAD i Kanade. Njoj su potčinjene: komanda vazduhoplovnih snaga PVO, komanda PVO KoV i mornaričke snage PVO na

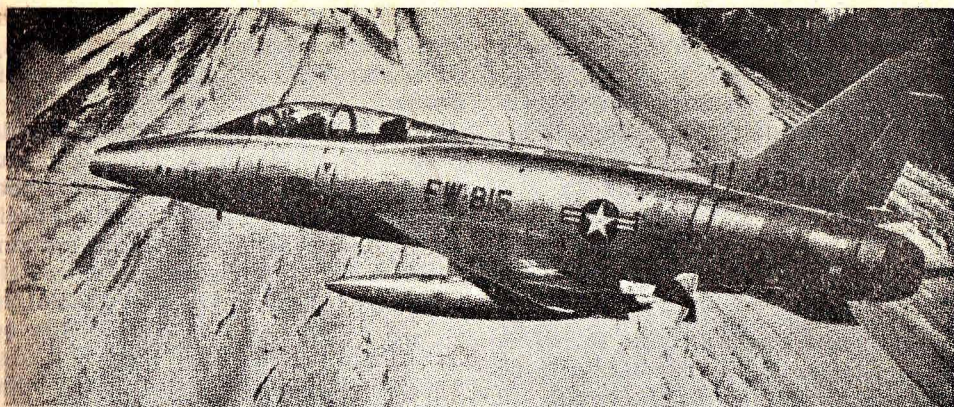
teritoriji SAD, kao i komanda PVO Kanade. Pored jedinica i sredstava za osmatranje vazduha iz sastava sva tri vida oružanih snaga SAD i Kanade, ova komanda ima u svom sastavu jedinice lovaca-presretača ratnog vazduhoplovstva i jedinice ratne mornarice, PA jedinice vođenih raketa velikog dometa, tipa *Bomarc*, koje su u sastavu RV, i PA jedinice vođenih raketa malog dometa, tipa *Nike*, u sastavu KoV.

Osnovni problem koji se postavlja pred komandu PVO jeste mogućnost izvođenja odbrane i iznad vazdušnog prostora, tj. odbrana od interkontinentalnih balističkih raketa. U SAD se u tom pravcu ulažu ogromni naponi i sredstva, te je izgrađen radarski sistem za otkrivanje i automatsko javljanje približavanja balističkih raketa teritoriji severnoameričkog kontinenta. Vrše se ispitivanja i sa veštačkim satelitom *MIDAS* koji, u vezi sa odgovarajućim sistemom na zemlji, treba da otkrije interkontinentalne rakete neposredno po lansiranju. I, najzad, ulažu se naponi i za razvoj protivprojektilskih raketa kao što je, na primer, *Nike-Zeus*.

Članak *Obezbeđenje pokretljivosti armije po čitavom globusu*⁵⁾ iznosi zadatke i delatnost *vojnovazduhoplovne transportne službe*. Ova služba je organizovana 1948. godine kao posebna vazduhoplovna komanda u sastavu ratnog vazduhoplovstva SAD, sa zadatkom vazdušnog transporta u strategijskim okvirima i na velikim daljinama, i to za potrebe sva tri vida oružanih snaga. U tu svrhu organizovani su prekokookeanski i prekokontinentalni vazdušni putevi kojima vojnovazduhoplovna transportna služba obezbeđuje transport trupa i materijala, između ostalog, i za potrebe komande strategijskog vazduhoplovstva, taktičkog vazduhoplovstva, kopnenih snaga u SAD, kao i iz SAD do kopnenih, mornaričkih i vazduhoplovnih snaga u Evropi, na Pacifiku, Dalekom istoku i obratno.

⁴⁾ *Guardian of Aerospace Security*, by Lieutenant General Robert M. Lee.

⁵⁾ *MATS — Providing Army Globlity*, by Lieutenant General Joe W. Kelly.

Zadaci vazdušnog transporta vrše se u okviru zajedničkih vežbi vidova, vežbi prevoženja krupnih jedinica na veliku udaljenost, hitnog prevoženja trupa i materijala, zatim za snabdevanje materijalnim potrebama i za potrebe sanitetske službe. Tako je u 1960. godini samo za potrebe kopnene vojske prevezeno oko 42 000 tona materijala, 400 000 ljudi i 7 000 bolesnika. Pri tome se nastoji da se za redovan vazdušni transport ljudstva i materijala iz SAD u prekomorske rejone i obratno što više koristi civilno vazduhoplovstvo koje, u stvari, predstavlja rezervnu vazdušnotransportnu flotu, a da se jedinice vojnovazdušne transportne službe pretežno koncentrišu na izvršavanje zadataka koje će imati u ratu, a u koje spada i prebacivanje kompletnih jedinica KoV iz SAD na prekomorska ratišta. Jedna od takvih vežbi održana je u martu 1960. godine kada je u roku od 15 dana, sa 225 teških transportnih aviona, prebačeno 21 000 vojnika korpusa strategijske rezerve i 11 000 tona naoružanja i opreme iz SAD u Porto Riko i natrag u SAD. U toku 1961. godine izvršene su dve takve vežbe; u prvoj je prevezeno 2 000 vojnika i 120 tona opreme iz SAD na Aljasku, dok je u drugoj 1 460 ljudi i 1 300 tona opreme prebačeno iz SAD na Filipine, tj. na udaljenost od 11 800 km. U maju iste godine planirana je još jedna vežba u kojoj je trebalo va-

zdušnim transportom prebaciti iz SAD u Zapadnu Nemačku tri borbene grupe iz korpusa strategijske rezerve u ukupnoj jačini od 2 000 ljudi 760 vozila (uključno haubice i lansirni uređaj raketa *Honest John*) i snage ojačanja taktičkog vazduhoplovstva. Predviđeno je bilo da ove snage učestvuju u manevrima NATO u Nemačkoj i da se, po njihovom završetku, opet vazdušnim putem vrata u SAD, ali do izvođenja ove vežbe nije došlo iako su svi planovi bili razrađeni.

Zadatak je *vazduhoplovne komande za naoružanje*, kako se iznosi u članku pod ovim naslovom⁶⁾, istraživanje, razvijanje i obezbeđenje proizvodnje, kao i ispitivanje sistema oružja, naoružanja i opreme ratnog vazduhoplovstva. Ova komanda obuhvata oko 70 000 vojnih i građanskih lica i na nju otpada oko 40% budžeta ratnog vazduhoplovstva. Za uspešno izvršenje postavljenih zadataka organizovano je unutar nje pet sektora: za balističke sisteme, aerodinamičke sisteme, satelite i ostale kosmičke letilice, elektronsku opremu i za prikupljanje i raspodelu podataka o stranim tehničkim dostignućima (tehnička obaveštajna služba). Pored toga, postoji sedam centara za vršenje opita, ispitivanje i usavršavanje opreme i naoružanja.

⁶⁾ *The Air Force Systems Command*, by General B. A. Schriever.

Vazduhoplovna logistička komanda ima osnovni zadatak materijalno obezbeđenje jedinica ratnog vazduhoplovstva, tj. nabavku i uskladištenje rezervnih delova i ostalog materijala, snabdevanje svim materijalnim potrebama, tehničko održavanje i remont.

*

Od taktičkih vazduhoplovnih snaga koje su raspoređene i stalno se nalaze van teritorije SAD najznačajnije su komanda vazduhoplovnih snaga u Evropi i komanda vazduhoplovnih snaga na Pacifiku. To su, u stvari, taktičke vazduhoplovne snage koje imaju zadatak izvođenja dejstava za eventualne potrebe tih ratišta, kako samostalnih tako i u sadejstvu sa ostalim vidovima oružanih snaga. Po potrebi, kao što je to već ranije rečeno, one mogu biti brzo ojačane jedinicama iz sastava komande taktičkog vazduhoplovstva u SAD.

Komanda vazduhoplovnih snaga u Evropi obuhvata kako jedinice američkog ratnog vazduhoplovstva koje ulaze u sastav snaga NATO tako i ostale vazduhoplovne jedinice i ustanove u Evropi, severnoj Africi i na Bliskom istoku. Osnovnu snagu ove komande čini 17. vazduhoplovna armija, čije su jedinice lovaca, lakih bombardera i izviđačkih aviona raspoređene na teritoriji Zapadne Nemačke, Francuske, Velike Britanije i Holandije i koja sadejstvuje sa američkom 7. armijom u Zapadnoj Nemačkoj. Pored toga, u sastavu komande vazduhoplovnih snaga u Evropi ulazi: 65. vazduhoplovna divizija u Španiji sa zadatkom PVO vazduhoplovnih i pomorskih baza i jedinica strategijskog vazduhoplovstva SAD na teritoriji Španije; zatim 322. vazduhoplovna divizija transportne avijacije u Francuskoj, koja je namenjena za sve zadatke taktičkog vazdušnog transporta i, najzad, manje jedinice i ustanove u Saudijskoj Arabiji, Turskoj, Grčkoj, Maroku i Libiji.

Komanda vazduhoplovnih snaga na Pacifiku obuhvata područje od Havajskih ostrva do Filipina i ima u svom sastavu dve vazduhoplovne armije i jednu transportnu vazduhoplovnu diviziju. Ostale dve prekomorske vazduhoplovne komande — na Aljaski i području Karipskog mora — nemaju većih operativnih jedinica u svom sastavu.

M. Val.

VILHELM RITER
FON ŠRAM

DA LI NAM JE POTREBNA ODBRAMBENA TEORIJA?

Autor je — inače poznati zapadno-nemački vojni teoretičar i publicista — održao prošle godine u minhenskoj visokoj školi za političke nauke niz predavanja o vojnoj teoriji od Klauzevica do Beka. U ovom članku¹⁾ on iznosi neke osnovne misli iz tih predavanja. Oslanjajući se isključivo na Klauzevica, on pokušava da aplicira neka njegova filozofska razmatranja na sadašnju zapadnonemačku situaciju. Cilj mu je da izloži svoja načelna gledanja na vojnu teoriju uopšte, a posebno da iznese opšta filozofska načela jedne savremene vojne teorije koja je, po njegovom mišljenju, neophodna zapadnim Nalcima. Tu svoju »spasonosnu« teoriju autor naziva »odbrambenom teorijom«. Od čega ona polazi, za što se zalaže i šta joj je cilj, iznećemo kasnije.

¹⁾ Brauchen wir eine Wehrtheorie? — von Wilhelm Ritter von Schramm, *Wehrkunde*, Zapadna Nemačka, septembar 1961. godine.

Za naše čitaoce očigledno ne bi bilo od naročitog interesa da se preko fon Šrama upoznaju sa Klauzevicevim opusom, a četiri petine ovog članka i nisu ništa drugo do citati Klauzevica, kad on iz svega toga ne bi izvlačio zanimljivije i simptomatične zaključke.

Zbog toga ćemo se u ovom prikazu manje zadržati na teoretskom delu članka, a relativno više prostora daćemo praktičnim konsekvencama koje, po mišljenju autora, neopozivo proizilaze iz takvih teoretskih razmišljanja. Istovremeno ćemo pokušati da njegove zaključke osvetlimo kroz neke savremene probleme sa kojima se susreću i Bundesver i NATO.

Pre svega, autor raspravlja pitanje nužnosti vojne teorije uopšte. Pošto je sa svog stanovišta, široko i sa svih aspekata, osvetlio problem vojne teorije i kroz to razmatranje došao do zaključka da je ona neophodna, fon Šram vrši izbor teorije koju Nemci treba da prihvate. Analizirajući razne poglede na svet i iznoseći svoje »za i protiv«, on Nemcima preporučuje Klauzevicevu »logično racionalnu teoriju«. Određujući njena obeležja, on kaže da ta teorija sakuplja iskustva iz istorije, uzimajući u obzir kako sredinu i okolnosti u kojima čovek nastaje i deluje, tako i moralne vrednosti kao faktor koji stalno utiče na čoveka. Dalje, uzimajući u obzir promenu uslova, ona ne ide po utvrđenim šemama, već uvek na osnovu specifičnosti konkretne situacije.

Pošto se autor na taj način opredelio za pogled na svet, njegova se razmatranja prenose na teoriju o ratu, u nastojanju da sa pozicija iznesene filozofije odredi njen sadržaj i da odgovarajuće principe i pouke.

Kao prvo i najvažnije načelo ratne teorije autor iznosi poznatu Klauzevicevu postavku da je rat instrument politike, a nipošto samostalna kategorija. Iz toga proizilazi i njegov zaključak da je svaki rat određen pre svega političkim ciljevima i sam po sebi predstavlja politički akt. Zbog toga je ne-

ophodno podređivanje vojnih stanovišta političkim ciljevima i okolnostima.

U razmatranju odnosa između politike i rata autor iznosi nekoliko Klauzevicevih misli, kao: »rat nije akt slepe političke strasti, već krajnji izraz jedne političke nužnosti, čija vrednost i snaga treba da određuju veličinu i razmere neophodnih žrtava«, ili »ne treba započeti ni jedan rat ako tačno ne znamo šta sa njim želimo postići, kakav mu je politički cilj a kakva vojnička svrha«.

Iz toga autor izvlači zaključak da je svakako najbitnije postizanje političkog cilja. Ako se politički cilj pojavljuje kao neophodnost, onda on nije odraz ljubavi prema ratu, već rezultat razmišljanja lišenog svih predrasuda, tj. rezultat naučne analize, iskustva i neoborive logike. Čitavo umenje se sastoji u tome da se održi korisna ravnoteža između političke mudrosti i vojničkih napora.

Razvijajući na taj način svoju misao i potkrepljujući je nizom istorijskih činjenica koje treba da pokažu čitaocu da je Nemačka uvek gubila ratove onda kada njeno rukovodstvo nije dovoljno politički mislilo i delovalo, on postavlja esencijalno pitanje iz naslova članka: »Da li nam je potrebna odbrambena teorija«? I on se izjašnjava. Ali ne za Klauzevicevu »ratnu teoriju«, za koju smatra da je objektivno prevaziđena, jer svet živi u razdoblju kad oružje masovnog uništavanja čini besmislenim i neopravdanim svako »nastavljanje politike drugim sredstvima«.

Umesto toga on daje svoj »vjeruju« pod nazivom »odbrambena teorija« (*Wehrtheorie*), za koju kaže da je suštinska spoznaja dobivena na osnovu historijskih iskustava, koja nam daje pouke u odnosu na odbranu. U odbrambenoj teoriji prednost političkog elementa još je istaknutija nego u ratnoj teoriji. Ona zahteva da se ne uzimaju u obzir samo politički faktori, već i konkretna politička akcija. Ujedno ona treba da pokaže brigu za

društvo koje joj je povereno, da se stara o gotovosti za odbranu, da vrši psihološko imuniziranje masa i nada sve da postavlja jasne idejne ciljeve. I tu autor patetično proklamuje: »visoko industrijalizovane nacije (očito i zapadni Nemci — prim. B. Z.), svojim obiljem i hiperprodukcijom, preuzele su na sebe zadatka da zemlju potčine čovečanstvu i da je učine domovinom dostojnom čoveka«.

No, u daljem tekstu autor svoju brigu za Nemce spušta na praktično tlo. Konstatujući da je posle besmislenog rasipanja ljudskih života i njihovog poverenja u oba svetska rata kod zapadnih naroda oslabilo ubedeње u nužnost naoružanja i spremnosti za rat, on sasvim otvoreno kaže da izgubljeno idejno poverenje treba povratiti i zapadne narode ponovno ubediti da je oružana sila neophodna za održanje zajednice, njihove vlastite egzistencije i za obezbeđenje države i društva. Neophodnost naoružanja ne proizilazi iz čisto ratne potrebe, već prvenstveno iz političke nužnosti. Prema tome, zaključuje autor, armija i oružje su danas pre svega politička, a ne ratna sredstva, a služenje u armiji ne znači opredeljenje za rat i ako uključuje obavezu da se temeljito izučavaju principi rata. Kao takva, armija treba da predstavlja demonstraciju idejne solidarnosti nacije u oružju.

Razmatrajući neka suprotna shvatanja, autor ističe da zastarele predstave o vojsci kao »kategoriji samoj za sebe« treba radikalno izbrisati, i to kako kod »ortodoksnih vojnika«, tako i kod onih malodušnika koji, »lično poučeni lošim iskustvima u prošlosti«, ne žele više ništa da znaju o vojsci i naoružanju. Autor smatra da je to subjektivno razumljivo, ali politički nedopustivo i dovodi pre ili kasnije do propasti.

Po mišljenju autora sve te probleme rešava odbrambena teorija«, koja za vojnike predstavlja idealnu sredinu u odnosu na ekstremna gledanja, neku vrstu »duhovnog zborišta na kojem će

se svi oni ponovno okupiti«. Odbrambena teorija treba da ispunjava sledeće važne zadatke: da sačuva kontinuitet bojeve gotovosti nacije; da omogućuje realno procenjivanje situacije u svetu, i to na filozofskoj i znanstvenoj bazi; da jednodušno i potpuno odgovara na pitanja građana zašto i čemu armija i naoružanje; da dezavuiše postavke protivničke propagande; da upućuje na idejnu i društvenu solidarnost. Odbrambena teorija je podređena potrebama politike, i to politike koja će zastupati interese svih, čitavog društva i čitavog čovečanstva.

Na kraju autor upućuje svoj zaključni apel koji doslovno glasi: »Direktiva je time data za našu (nemačku — prim. B. Z.) aktuelnu politiku. Ona zahteva ne samo integraciju Evrope, već i svih interesa čitavog ljudskog društva. Ovo pitanje zahteva još i tačnu analizu i definiciju na filozofskoj osnovi. Predstavnici u parlamentu NATO-a bi učinili smeo korak kad bi se pozabavili tim pitanjem i kad bi izneli svoje spoznanje o ovom odlučujućem problemu. Time bi se tek dobilo nužno duhovno jedinstvo, koje bi Severno-atlantskom paktu dalo neophodan idejni temelj.«

*

Iako je autor na ovaj način veoma jasno izneo praktične posledice svoje »odbrambene teorije«, mislimo da bi ipak trebalo istaći neke karakteristične momente.

U prvom redu čitavu ovu studiju obeležava argumentovanost, izvlačenje zaključaka na bazi proverenih iskustava i uporno pozivanje na nauku. Pozivanjem na Klauzevica, a naročito prihvatanjem dijalektičkog metoda analize na mnogim mestima, autor želi da svojim gledištima da snagu naučnosti. Do toga mu je izgleda posebno stalo. Jer, ukoliko bude u svojoj teoriji ubedljiviji, onda i izvođenje praktičnih pouka i njihovo prihvatanje nije više stvar dobre volje pojedinaca, već neophodna i zakonita nužnost.

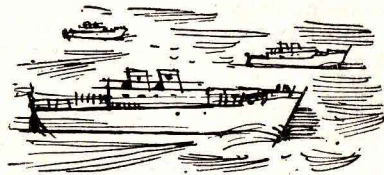
Njegov zadatak, treba mu priznati, nije jednostavan. Za milione Nemaca, razočaranih u prošlom ratu treba pronaći idejnu platformu prilagođenu novim uslovima na kojoj bi se oni ponovno okupili. Otuda potreba za političkom akcijom, humanim parolama i »zdravim političkim smislom«. No, autorova inicijativa nije namenjena samo Nemcima. Ugroženo je čitavo čovečanstvo (!) i tekovine ljudskog društva. A zapadni narodi povrh toga, po autorovom mišljenju, pokazuju nedopustivu indiferentnost prema oružju i armiji. Odatle preporuka svim predstavnicima u parlamentu NATO-a da se pozabave pitanjem »duhovnog jedinstva« i stvaranjem »zajedničkog idejnog temelja«.

Sem toga, veoma je simptomatično da su autorove filozofske opservacije u potpunom skladu sa vrlo praktičnim zahtevima ministra Štrausa. Na konferenciji za štampu avgusta 1961. godine, Štraus je, između ostalog, rekao: »Odu-

vek smo se zalagali za jake konvencionalne snage. Upozoravali smo i Amerikance na štetnost atomske strategije i njenu neodrživost«... »Naša je politika sprečiti opšti rat, a ne voditi rat ograničenog opsega. Taktika 'pretećih snaga' treba da bude vrhovni cilj naše odbrambene politike«... »Od postojećih divizija tri zahtevaju znatnu popunu, a sem toga treba formirati jednu novu diviziju«... »Trajanje obuke ne zadovoljava 45% našeg ljudstva. Ovu prazninu treba popuniti većim brojem dobrovoljaca koji bi duže služili u Bundesveru«... »Snage NATO-a na centralnom bojištu treba od sadašnje 21 popeti na 30 divizija.«

Naravno, sve ovo zahteva i više ljudi, izgleda daleko više nego što je autor spreman da to prihvati. Otuda je i razumljiva njegova briga za ponovno ideološko naoružanje razočaranih malodušnika i njegov direktni apel: »Njih treba ponovno ubediti«.

B. Z.

BIBLIOGRAFIJA

ЧАСОПИСИ

ВОЈНИ ГЛАСНИК

бр. 12/1961.

Генерал-мајор Јоцо Тарабић: *Наша двадесетогодишњица*

Генерал-мајор Петар Матић: *Срем у народноослободилачкој борби*

Пуковник Миљивоје Станковић: *Борбе у Србији око Рудника — октобра 1941.*

Генерал-потпуковник Милан Павловић: *Борбе Седме дивизије у завршним операцијама*

Генерал-мајор Периша Грујић: *Искуства из употребе тенковских јединица у НОР-у*

Генерал-мајор Петар Брајовић: *Учесће Прве македонско-косовске бригаде у фебруарском походу*

Потпуковник Абдулах Сарајлић: *Партизанске јединице у Босни и Херцеговини — послје савјетовања у Столицама*

Генерал-мајор Кирил Михајловски: *Разбијање Вардарског четничког корпуса*

Пуковник Илија Јовановић: *Неке акције партизана у Шумадији — 1942. и 1943. године*

Потпуковник Радомир Петковић: *Дејства Десете бригаде у Херцеговини послје Сутјеске*

Потпуковник Мирослав Степанчић: *Значајни документи из прве године НОР-а у Словенији*

Пуковник Душан Баић: *Уништење последњег четничког упоришта у Лики*

Пуковник Никица Јанковић: *Како су школовани наши артиљеријски кадрови*

Ђуро Чагоровић: *Ослобођење Спужа — јула 1941. године*

Потпуковник Јоцо Јовић и мајор Јосип Караванић: *Партијске и скојевске организације у НОР-у — преглед развитака организационе структуре*

Потпуковник Петар Јеловић: *Прве телефонске везе Ливањског партизанског одреда*

Потпуковник Војмир Кљаковић: *Артиљерија Девете дивизије у завршним операцијама*

ВОЈНИ ГЛАСНИК

бр. 1/1962.

Генерал-мајор Милија Станишић: *О вештини руковођења борбеним дејствима тактичких јединица*

Пуковник Станислав Подбој: *Зрно, пројектил, ракета*

Потпуковник Арсеније Јанковић: *Употреба возарског и товарног транспорта*

Потпуковник Мате Остојић: *Радиоактивне падавине и дејства трупа*

Пуковник Хивзо Малохоџић: *Ловачка авијација и противваздушни пројектили*
Мајор Јанез Лушина: *Формирање и употреба смучарских јединица*

Потпуковник Миломир Стаменковић: *Време као фактор успеха састанка*

Потпуковник Петар Малобабић: *О неким питањима маршевања оклопних јединица*

Потпуковник Алексије Пљеваљчић: *О дежурној радио-служби*

Капетан I класе Владо Латиновић: *Спречање ваздушне пушке са оруђем*

Потпуковник Војин Поповић: *Разбијање четника у Топлици и Јабланици — фебруара и марта 1944.*

Потпуковник Ратко Анђелковић: *Два примера откривања непријатеља по траговима на снегу*

У часопису су дати прикази разних чланака, тактичко-техничке и друге новости из иностраних армија.

ВОЈНОИСТОРИЈСКИ ГЛАСНИК

бр. 4/1961.

Закључци са мајског саветовања Коммунистичке партије Југославије у Загребу 1941.

Проглас Централног комитета Комунистичке партије Југославије од 22. јуна 1941. год.

Проглас Централног комитета Комунистичке партије Југославије од 12. јула 1941. год.

Спасенија Цана Бабовић: *Сећање на неке догађаје из 1941. год.*

Генерал-потпуковник Миљинко Ђуровић: *Оружани устанак у Црној Гори 1941. год.*

Генерал-пуковник Ђоко Јованић: *Устанак у јужној Лици 1941. год.*

Иса Јовановић: Неки подаци о раду партијске организације у Босни и Херцеговини 1939. — 1941. год.

Томо Брејц: Почетак и развитак народног устанка у Горењској 1941. год.

Вера Ацева: Активност прилепске партијске организације у периоду припрема и отпочињања оружане борбе 1941. год.

ВОЈНОИСТОРИЈСКИ ГЛАСНИК

бр. 5/1961.

Генерал-потпуковник Владо Шћекић: Борбе 1. пролетерске дивизије јуна 1944. године ради избегавања окружења

Потпуковник Митар Ђуришић: Борбена дејства 7. црногорске ударне бригаде у дурмиторској операцији

Пуковник Вељко Дракулић: Организација и рад саобраћајне службе на територији Главног штаба НОВ и ПО Хрватске (од септембра 1943. до краја 1944. године)

Фрањо Туђман: О суштини и методу једне критике

Поред овог, Војноисторијски гласник доноси и библиографију југословенске историографије од 1956—1959 (чланци), као и библиографију стране историографије о другом светском рату.

ВАЗДУХОПЛОВНИ ГЛАСНИК

бр. 6/1961.

Генерал-мајор Радоје Љубичић: Могућности дејства ловаца — бомбардера у сложеним метеоролошким условима и ноћу

Пуковник Љубо Вукчевић: Системи вођења ракета

Капетан I класе инж. Алексахдар Рашић: Антене осматрачких радара

Потпуковник Данко Фуњак: Осврт на дејства непријатељске авијације у четвртој и петој офанзиви

Почетком дискусије о „Авијацијској припреми и подршци напада јединица КОВ“

Часопис доноси и рубрике „Из страних РВ“, „Вести и новости“, „Наше књиге и часописи“.

ВАЗДУХОПЛОВНИ ГЛАСНИК

бр. 1/1962.

Пуковник Љубо Вукчевић: Авион или пројектил

Пуковник Хивзо Малохоић: Средства за непосредне везе у систему ВОЈИН

Мајор Момчило Ђурић: О неким особинама хеликоптера

Потпоручник Стеван Лукић: Системи управљања авионом

Капетан I класе инж. Бранко Благојевић: Проблеми авионских гума

Пуковник Стеван Роглић: О неким основним тактичко-техничким појмовима из области пројектила

Потпуковник Перо Здјелар: Авијација 5. босанског корпуса

Часопис доноси и рубрике „Разговори са читаоцима“, „Из страних РВ“, „Вести и новости“ и „Наше књиге и часописи“.

МОРНАРИЧКИ ГЛАСНИК

бр. 6/1961.

Двадесет година југословенске народне армије

Капетан фрегате Јован Васиљевић: Средства и тактика непријатеља у борби против партизана на мору

Потпуковник Зденко Цврље: Значај и улога партијско-политичког рада на јачању моралне снаге наших јединица у НОР-у

Капетан фрегате Анђелко Калпић: Израстање о. Иста у базу Морнарице НОВЈ

Професор Ј. Родић: Десант на Дрвар
Капетан корвете Тихомир Виловић: Трагом ратног дневника једног наоружаног брода Морнарице НОВЈ

Пуковник Сретен Шантић: Аеродроми у НОВ

Рез. мајор Душан Живковић: Учесће морнаричких јединица у ослобођењу Босне Которске

Капетан фрегате Виктор Кобол: Организација службе везе у IV ПОС-у

Рез. пуковник Богдан Вискић: Акција у луци Плоче и на ушћу Неретве у прољеће 1942. године

Професор Марко Шкомрљ: Из ратних дејстава патролних чамаца II ПОС-а

Важнији догађаји из НОВ 1941—1945.

Поред тога, Морнарички гласник у овом броју у рубрици „Библиографија“ доноси и преглед објављених чланака на тему из НОР-а на мору.

МОРНАРИЧКИ ГЛАСНИК

бр. 1/1962.

Капетан фрегате Стево Ковачевић: Иницијатива морнара — војника и старешина и утицај команди на њено развијање

Капетан фрегате Александар Зечевић: Неки тактички елементи употребе атомског оружја и противатомског обезбеђења

Капетан корвете Радивоје Ђуришић: О неким питањима дисперзије и маскирања бродова

Капетан бојног брода Марко Мајица: Нека мишљења о бродској организацији Генерал-потпуковник Благо Јанковић: Акција на брод „Скендербег“ Потпуковник Војмир Кљаковић: Ослобођење Карлобага октобра 1943.

Поред тога, Морнарчки гласник у овом броју доноси и рубрике „Одзиви читалаца“, „Из војнопоморске литературе“, „Из науке и технике“, „Вести и новости“ и „Библиографију“.

ВОЈНОТЕХНИЧКИ ГЛАСНИК

бр. 1/1962.

Свечаност у Школском центру везе

Мајор Миливоје Младеновић: Откривање нуклеарне експлозије и одређивање њене даљине, врсте и јачине визуелним осматрањем

Пуковник Милутин Стефановић: Примена фотограметрије у балистичке сврхе Капетан I класе Чедомир Васиљевић: Справљање запаљиве смеси за пламенобацаче

Инж. Бранко Глигорић: Притезање растављених веза помоћу завртања у оправци и монтажи машина

Капетан I класе инж. Александер Разингар: Неки од савремених начина преноса радарских података

Инж. Душан Стојшић: Основни параметри ударних таласа експлозија Пуковник Драго Гашпаровић: Још нешто о чувању аутомобилских гума

Др инж. Фран Подбрежник: Како се заштићује и одржава техничко и грађевинско дрво

Поред тога, Војнотехнички гласник доноси научне и техничке новости и занимљивости из иностраних и домаћих часописа, као и библиографију.

ВОЈНОТЕХНИЧКИ ГЛАСНИК

бр. 2/1962.

Потпуковник Боривој Мирков: Формирање понтоноског материјала у скелске јединице

Инж. Душан Стојшић: Основни параметри ударних таласа експлозија

Пуковник у пензији Константин Лакковић: Пробојна моћ кумулативних пројектила и заштита тенкова

Потпуковник Емил Фидлер: Осврт на обавезе и права корисника моторних возила у ЈНА у погледу сервисирања и рекламирања

Инж. Јоже Унк: Аутоматски телефонски апарат са диркама

Потпуковник Славко Радак: Ослобљавање упалача школских против-

тенковских и противпешадијских мина за поновну употребу

Инж. Владимир Мудри: Карактеристике једноимпулсних система за аутоматско радарско праћење

Капетан I класе инж. Желимир Добовшек: Оправка котрљајућих лежајева

Мајор Решад Зубић: Нека искуства о подешавању предајника БЦ-604 радиоуређаја СЦР-508/528

Мајор Витомир Јовановић: Утицај уземљења на квалитет везе и заштиту уређаја и послуге

Капетан I класе инж. Младен Сењор: Проверавање почетне брзине артиљеријског зрна помоћу хронографа и притиска барутних гасова

Машински техничар Милорад Милисављевић: Проблеми реконструкције артиљеријске муниције

Потпуковник Бранислав Симић: Маневарска цев митралеза М42 и М53

Поред тога, Војнотехнички гласник доноси научне и техничке новости и занимљивости из иностраних часописа, као и библиографију.

ВОЈНОТЕХНИЧКИ ГЛАСНИК

бр. 3/1962.

Инж. Влада Кремер: Принцип радарског мерења брзине пројектила на основи Доплеровог ефекта

Мајор инж. Митја Грашић: Значај гравијетрије у геодезији и њен војни аспект

Мајор Радослав Милиновић: Појава и укључивање абнормалних резултата мерења при испитивању балистичких фактора

Инж. Душан Стојшић: Пословни параметри ударних таласа експлозија (наставак)

Мајор Дмитар Мажибрада: Собни полигон за гађање зрачном пушком

Потпуковник Ахмед Хамзић: Нови начини израде потпорних зидова у путоградњи

Инж. Олга Протић: Брисање сметњи и шумова са радарских показивача

Мајор инж. Павле Дракулић: Елементи конструкције ракетних мотора са течним погонским материјалама

Капетан I класе Марко Пантић: Експлозивне жичане препреке

Потпуковник Велибор Арсић: Састављање листовна карте

Мајор Митар Босотина: Дан технике у јединицама АВХО

Поред тога, Војнотехнички гласник доноси научне и техничке новости и занимљивости из иностраних и домаћих часописа, као и библиографију.